

PELASTUSTOIMEN PALVELUTASOPÄÄTÖS 2020 - 2023 Lapin pelastuslaitos

Pelastuslautakunta 2019 / 33 §, liite nro 3

PTP 2020 -2023

Sisällysluettelo

Pelastustoimen palvelutaso 2020 – 2023 / visio ja arvot

Sisällys

1. YLEISTÄ.....	5
1.1. Palvelutasopäätös ja sen tarkoitus	5
1.2. Palvelutasopäätöksen säädös- ja ohjetausta	6
2. MÄÄRITELMIÄ.....	7
3. UHAT JA NIISTÄ AIHEUTUVAT RISKIT	11
3.1. Uhkien arviointi.....	11
3.2. Riskiluokkien määrittely	11
3.3. Riskikohteet ja onnettomuusuhkien arviointi	12
3.4. Uhat ja niistä aiheutuvat riskit.....	13
3.5. Onnettomuuksien uhkien, määrän ja syiden kehitys	14
4. PELASTUSLAITOKSEN ORGANISAATIO JA RESURSSIT	14
5. ONNETTOMUUKSIEN EHKÄISY	16
5.1. Onnettomuuksien ehkäisy ja viranomaisyhteistyö	18
5.2. Turvallisuusviestintä	19
5.3. Pelastuslaitoksen valvontatehtävät	20
5.4. Eräiden suoritteiden maksullisuus	22
6. PELASTUSTOIMINTA	23
6.1. Pelastustoiminnan resurssit	23
6.2. Pelastustoimen hälytysohje.....	23
6.3. Toimintavalmiusaika ja pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön kuntotaso	24
6.4. Toimintavalmiuden arviointi ja kehittäminen	25
6.5. Pelastustoiminnan johtaminen	26
6.6. Pelastustoiminnan taso	31
6.6.1. Pelastussukellus	32
6.7. Muu pelastustoiminnan taso.....	35
6.8. Meripelastus.....	35
6.9. Kansainvälinen toiminta	35
6.10. Ensivastetoiminta	37
6.11. Öljyntorjunta	37
6.12. Palontutkinta.....	38
6.13. Sammutusvesijärjestelyt.....	38
6.14. Yhteistyöjärjestelyt pelastustoiminnassa muiden pelastuslaitosten kanssa	38
6.15. Yhteistyöjärjestelyt pelastustoiminnassa muiden viranomaisten kanssa	39
6.16. Erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoinen pelastussuunnitelma	39
7. VARAUTUMINEN JA VALMIUSSUUNNITTELU	41
7.1. Varautumisen lakisääteiset perusteet.....	41
7.2. Varautumisen ja valmiussuunnittelun organisointi.....	41
7.3. Kuntien valmiussuunnittelun tukeminen	42
7.4. Varautumiskoulutus.....	43
7.4.1. Väestönsuojeluorganisaatioiden koulutus.....	43

7.5.2. Omatoimiseen varautumiseen valmentava koulutus ja neuvonta	44
7.4.3. Valmius- ja suuronnettomuusharjoitukset	44
7.5. Väestön suojaaminen	45
7.5.1. Väestön varoittaminen	45
7.5.2. Säteilynvalvonta.....	46
7.5.3. Väestönsuojat	47
7.5.4. Väestön evakuointi	47
7.6. Pelastustoiminnan johtaminen eri uhka- ja häiriötilanteissa	48
7.6.1. Johtamistoiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	48
7.6.2 Omatoiminen varautuminen.....	49
7.6.3. Pelastuslaitoksen johtokeskus	50
7.6.4. Yhteydet kuntien ylläpitämiin väestönsuojelumuodostelmiin	50
7.6.5 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen tilannekuva.....	51
7.7. Suojelumateriaali.....	51
7.8. Henkilöstö-, kalusto- ja tilavaraukset	52
7.9. Varautumisen ja väestönsuojelun suunnitelmat	52
8. ASIANTUNTIJAPALVELUT.....	53
9. HENKILÖSTÖN KOULUTUS JA HARJOITTELU	53
10. KUSTANNUSVAIKUTUKSET	54
11. PÄÄTÖKSEN VOIMASSAOLOAIKA.....	55

PELASTUSTOIMEN PALVELUTASO VUOSINA 2020–2023

**Lapissa on hyvä turvallisuuskulttuuri ja tehokas pelastustoimi
– mereltä tuntureille ja kaupungeista erämaihin -
Inhimillisesti Ammatillisesti Luotettavasti**

Hyvä turvallisuuskulttuuri ja tehokas pelastustoimi tarkoittavat;

- turvallista maakuntaa, jossa jokainen ottaa vastuuta turvallisuudesta ja onnettomuuksia ehkäistään tehokkaasti ennalta,
- taloudellisesti tuotettuja palveluja, jotka vastaavat uhkia ja asiakkaiden tarpeita,
- osaavaa ja motivoitunutta henkilöstöä,
- hyvää yhteistyöverkostoa.

Pelastuslain (379/2011) tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Lain tavoitteena on myös, että onnettomuuden uhatessa tai tapahduttua ihmiset pelastetaan, tärkeät toiminnot turvataan ja onnettomuuden seurauksia rajoitetaan tehokkaasti niin, että ihmisille, omaisuudelle ja ympäristölle iheutuvat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Pelastuslain mukaisesti yhteiskuntaan pyritään luomaan sellaiset puitteet, että yksittäiset ihmiset, yhteisöt ja viranomaiset voivat elinympäristössään ja toiminnassaan ehkäistä onnettomuuksia sekä varautua rajoittamaan ja torjumaan onnettomuuksista aiheutuvia vahinkoja ja seurauksia.

Pelastuslain mukaisella pelastustoimen järjestelmällä pyritään varmistamaan, että onnettomuuksien uhatessa tai jo tapahduttua ihmiset saavat tarvitsemaansa järjestäytyneitä apua ja että onnettomuuden vaikutukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi yksilöille ja yhteiskunnan tärkeille toiminnoille. Pelastustoimeen kuuluu riskien arviointi, onnettomuuksien ehkäisy ja pelastustoiminta sekä pelastustoimen järjestelmän suunnittelu ja mitoittaminen toimintaympäristön riskien mukaan.

1. YLEISTÄ

1.1. Palvelutasopäätös ja sen tarkoitus

Pelastustoimen palvelutasopäätös on Lapin pelastuslautakunnan päätös siitä, kuinka pelastustoimeen kuuluvat lakisääteiset ja palvelutasopäätöksessä sovitut muut tehtävät ja palvelut järjestetään Lapin maakunnan alueella.

Palvelutasopäätöksessä jokaiseen tarkasteltavaan osatehtävään sisältyy palvelun / tehtävän peruste / nykytilan arviointi / kuvaus, vuosia 2020 – 2023 koskeva palvelutasopäätös ja kyseisen palvelun / tehtävän kehittämissuunnitelma.

Palvelutasopäätöksen 2020 – 2023 lisäksi on 30.11.2018 valmistunut Lapin maakunnan riskiarvio. Riskiarviossa käsitellään maakunnan uhkia ja niistä aiheutuvia riskejä ja palvelutasopäätöksessä niiden perusteella vaikutuksia pelastustoimen järjestämiselle.

Palvelutasopäätös ja riskiarvio yhdessä muodostavat Lapin pelastustoimen Palvelutasopäätöksen 2020- 2023.

Nykytila

Pelastuslain mukaan alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämisestä.

Palvelutasopäätöksen keskeisen osan muodostavat lakisääteiset tehtävät, joita ovat onnettomuuksien ehkäisy, pelastustoiminta, ja varautuminen / väestönsuojelu.

Alueen pelastustoimi vastaa pelastustoimen palvelutasosta ja pelastuslaitoksen toiminnan järjestämisestä. Lakisääteisinä tehtävinä pelastuslaitoksen tulee huolehtia alueellaan:

- Pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta, neuvonnasta ja turvallisuusviestinnästä
- pelastustoimen valvontatehtävistä,
- Väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteissa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä,
- Pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä

Edellä mainittujen lakisääteisten tehtävien lisäksi pelastuslaitos:

- voi suorittaa ensihoitopalveluun kuuluvia ensivastetehtäviä, jos niistä on sovittu sairaanhoitopiirien kanssa,

- tukee alueen kuntien valmiussuunnittelua, jos siitä on kunnan kanssa sovittu,
- huolehtii muistakin muussa laissa alueen pelastustoimelle säädetyistä tehtävistä.

Ennen palvelutasosta päättämistä on kuultava alueen kuntia. Pelastustoimen palvelutasopäätös on voimassa määräajan. Palvelutasopäätös on toimitettava aluehallintovirastolle. Jos palvelutasopäätös on puutteellinen, aluehallintovirasto voi palauttaa asiakirjan täydennettäväksi.

Tavoite

Pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa.

Pelastuslaitokselle laissa säädetyt tehtävät on suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

Lapin pelastuslaitoksen palvelutasopäätöksen tavoitteena on tuottaa riittävät, laadukkaat ja kustannustehokkaat pelastustoimen palvelut koko maakunnan alueella.

1.2. Palvelutasopäätöksen säädös- ja ohjetausta

Pelastustoimen palvelutasopäätöksen laadintaa koskevat säädökset sisältyvät pelastuslakiin (379/2011) ja sen neljänteen lukuun, jossa on säädetty pelastustoimen organisaatiosta ja vastuusta pelastustoimen tehtävistä.

Palvelutason mitoittamista ja kattavuutta on käsitelty lain 28 §:ssä. Palvelutason päättämistä, kuntien kuulemista, päätöksen sisältöä, palvelutason kehittämistä, voimassaoloaikaa ja toimittamista aluehallintovirastolle koskevat kohdat sisältyvät lain 29 §:ään.

Pelastuslakiin kirjatut säädökset ohjaavat palvelutasopäätöksen sisältöä. Palvelutasopäätöksessä on myös huomioitu pelastustointa koskeva muu lainsäädäntö ja niiden perusteella annetut ohjeet.

Pelastuslain mukaan ministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta. Tällaista asetusta ei ole annettu.

Sisäministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia ohje alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksen sisällöstä ja rakenteesta.

Sisäministeriö on antanut Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen (SMO16:00/2010/ 16.4.2012). Suunnitteluohjeen tavoitteena on auttaa suunnittelemaan pelastustoiminnan palvelutaso. Tässä suunnitteluohjeessa keskitytään pelastustoiminnan määrittämisen perusteisiin kuten uhkien arviointiin, onnettomuuden uhrien ja vaarassa olevien ihmisten, ympäristön ja omaisuuden suojaamiseen

ja pelastamiseen, tulipalojen ja vahinkojen rajoittamiseen sekä pelastustoimintaan liittyviin johtamis-, viestintä-, huolto- ja muihin tukitoimintoihin.

Palvelutasopäätöksessä on huomioitu Pelastustoimen toimintavalmiuden suunniteluohjeen keskeinen sisältö ja ohjeistus.

2. MÄÄRITELMIÄ

Tässä asiakirjassa tarkoitetaan:

- 1) **pelastustoimella** tehtävää alaa, joka koostuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä pelastustoiminnasta;
- 2) **pelastustoiminnalla** kiireellisiä tehtäviä, joiden tarkoituksena on pelastaa ja suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä onnettomuuden uhatessa tai sattuesssa sekä rajoittaa onnettomuudesta aiheutuvia vahinkoja ja lieventää onnettomuuden seurauksia;
- 3) **suojavaistöllä** ihmisten ja omaisuuden kiireellistä evakuointia, joka tapahtuu pelastusviranomaisen määräyksestä tulipalon tai muun onnettomuuden tai niiden välittömän uhan vuoksi;
- 4) **väestönsuojelulla** valmiuslain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikana tapahtuvaa humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan ja siviiliväestön auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välittömien edellytysten luominen eloonjäämiselle;
- 5) **sopimuspalokunnalla** pelastustoimen järjestelmään kuuluvaa vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa tai sotilaspalokuntaa, joka on tehnyt pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta.
- 6) **pelastustoiminnan muodostelmia** ovat yksikkö, pelastusryhmä, pelastusjoukkue, pelastuskomppania ja pelastusyhtymä. Pelastustoiminnan muodostelmalla on aina johtaja, joka on ensisijaisesti ennalta määrätty, pelastustoiminnan johtajan määräämä tai onnettomuuspaikalle ensimmäisenä saapuneen muodostelman jäsenten yhteisesti sopima henkilö.
- 7) **tilannepaikan johtaja** on pelastustoimintaa onnettomuuskohteessa johtava henkilö.
- 8) **yksikkö** on henkilön tai henkilöstön, kulkuneuvon ja kaluston muodostama toimintakokonaisuus, joka kykenee itsenäiseen toimintaan. Yksiköitä ovat esim. pelastusyksikkö, sammutusyksikkö, raivausyksikkö, säiliöyksikkö, tikasyksikkö.
- 9) **A – kiireellisyysluokan tehtävä** edellyttää välitöntä ihmisen, ympäristön tai suurien omaisuusarvojen pelastamista. Siirtyminen onnettomuuspaikalle tapahtuu

hälytysajona.

10) B – kiireellisyysluokan tehtävä on varmentamaton, mahdollisesti henkeä pelastava tai suuria lisävahinkoja estävä tehtävä. Tällaisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi:

- tavanomaiset onnettomuudet ja tulipalot
- tuntemattoman riskin tehtävät
- ilmoitinlaiteilmoitukset kohteesta ja olosuhteista riippuen
- kiireellinen virka-apu toiselle viranomaiselle

Siirtyminen onnettomuuspaikalle tapahtuu hälytysajona.

11) C – kiireellisyysluokan tehtäviä ovat staattiset onnettomuudet, joista ei arvioida aiheutuvan välittömästi merkittäviä lisävahinkoja. Tällaisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi:

- ilmoitinlaiteilmoitukset kohteesta ja olosuhteista riippuen
- kiireetön virka-apu toiselle viranomaiselle

Siirtyminen onnettomuuspaikalle ei tapahdu hälytysajona, ellei pelastustoiminnan johtaja katso sitä saamiensa tietojen perusteella tarpeelliseksi.

12) D – kiireellisyysluokan tehtävä ei edellytä välittömiä toimia, mutta se on hoidettava toiminnallisesti sopivana tai asiakkaan kanssa erikseen sovittuna ajankohdana. Siirtyminen onnettomuuspaikalle ei tapahdu hälytysajona.

13) pelastusryhmä, pelastusjoukkue, pelastuskomppania ja pelastusyhtymä ovat A- ja B kiireellisyysluokan tehtäviin hälytettäviä pelastustoiminnan muodostelmia.

14) pelastusryhmä koostuu johtajasta, vähintään kolmesta ja enintään seitsemästä henkilöstä sekä tehtävän mukaisista ajoneuvoista ja kalustosta.

15) pelastusjoukkue koostuu johtajasta, vähintään kahdesta ja enintään viidestä pelastusryhmästä.

16) pelastuskomppania koostuu johtajasta, pelastustoiminnan johtajaa avustavasta esikunnasta, vähintään kahdesta ja enintään viidestä pelastusjoukkueesta.

17) pelastusyhtymä koostuu johtajasta, johtokeskuksesta ja vähintään kahdesta pelastuskomppaniasta tukimuodostelmineen.

18) pelastustoiminnan toimintavalmius muodostuu viidestä osatekijästä: henkilöstön määrästä ja laadusta, kaluston määrästä ja laadusta, ennakkoon laadituista toiminnallisista suunnitelmista, johtamisen organisoinnista sekä pelastustoiminnan toimintavalmiusajasta. (Kuva 1)

18) avunsaantiaika alkaa siitä, kun hätäkeskuksessa vastataan hätäpuheluun ja loppuu siihen, kun tehokas pelastustoiminta alkaa. Avunsaantiaikaa mitataan A- ja B kiireellisyysluokantehtävistä. (Kuva 1)

19) pelastustoiminnan toimintavalmiusajalla tarkoitetaan aikaa, joka alkaa siitä, kun ensimmäinen yksikkö vastaanottaa hälytyksen ja päättyy siihen, kun pelastusryhmä aloittaa tehokkaan pelastustoiminnan. (Kuva 1)

20) ensitoimenpiteisiin kuluvalle ajalle tarkoitetaan aikaa, joka kuluu tiedusteluun ja sellaiseen ensimmäiseen kalustoselvitykseen, joka mahdollistaa tehokkaan pelastustoiminnan aloittamisen. Jollei luotettavaa tietoa toteutuneista ajoista ole saatavilla, käytetään viidenminuutin laskennallista aikaa I riskialueella, neljän minuutin laskennallista aikaa II riskialueella ja kahden minuutin laskennallista aikaa III riskialueella. (Kuva 1)

21) tehokas pelastustoiminta katsotaan alkavaksi, kun:

- tulipaloissa vesi on työparin suihkuputkella ja sammutustoiminta on mahdollista aloittaa tai savusukellustehtävissä sitä, milloin savusukellusvalvojalle ilmoitetaan savusukelluksen aloittamisesta
- liikenneonnettomuuksissa sitä, että syttymisen estämiseksi tarvittavat toimenpiteet ja kiinnijuuttuneen potilaan ollessa kysymyksessä pelastusvälinesarja on selvitetty ja irrottaminen on mahdollista aloittaa
- kemikaalionnettomuudessa sitä, että kemikaalisukellus, joka edellyttää rosketiivistä suojapukua, on mahdollista aloittaa
- pintapelastustehtävissä tai ihmisen pelastamistehtävissä sitä, että pelastamisen mahdollistava kalusto on selvitetty ja tarvittava toiminta voidaan aloittaa

22) suuronnettomuusvalmius tarkoittaa vähintään pelastusyhtymän muodostamaa kokonaisuutta, joka kykenee keskeytyksettömään toimintaan. Alueen pelastustoimi päättää palvelutasopäätöksessään, mikä on riskien perusteella tarvittava suuronnettomuusvalmius.

23) riskiruutu muodostuu 1 km x 1 km kokoisesta ruudusta.

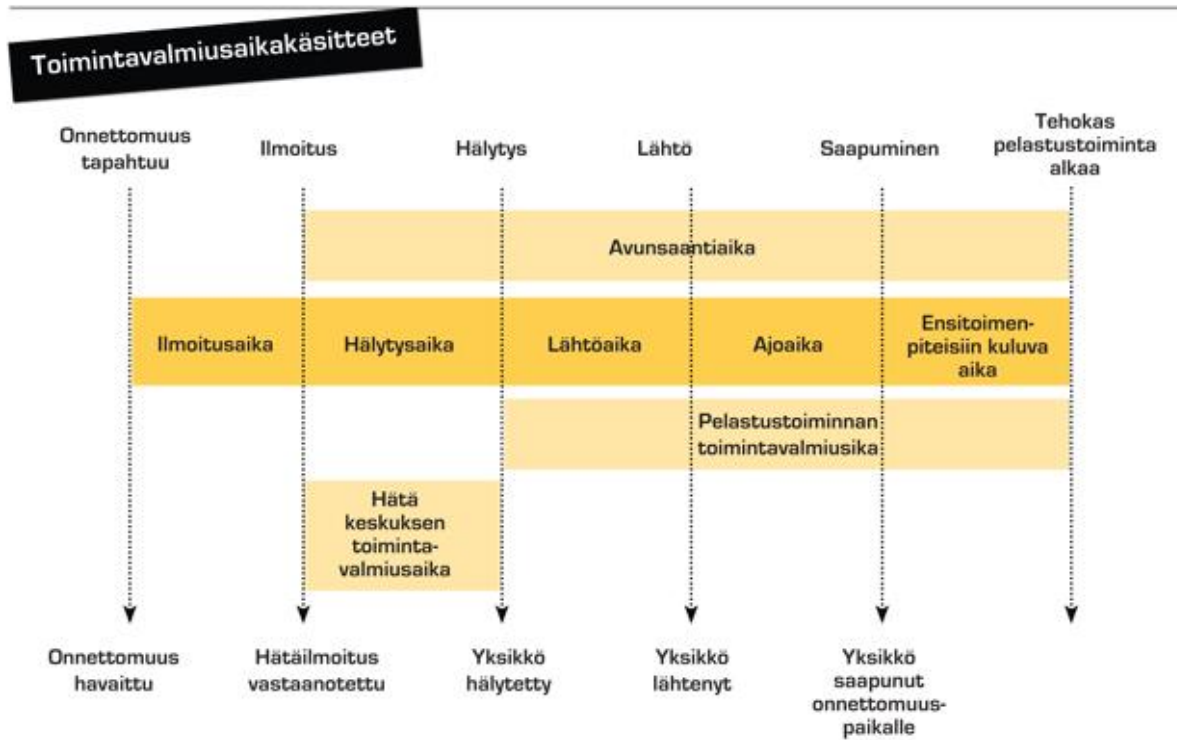
24) riskiluokka määritellään jokaiselle riskiruudulle. Riskiluokka määräytyy kullekin ruudulle regressiomallin avulla arvioidun riskitason perusteella ja tapahtuneiden riskiluokan määrittävien onnettomuuksien perusteella.

25) riskiluokan määrittävillä onnettomuuksilla tarkoitetaan rakennuspaloja ja -vaaroja, liikennevälinepaloja, muita tulipaloja, liikenneonnettomuuksia, sortumia/sortumavaaroja, räjähdyksiä/räjähdysvaaroja, vaarallisten aineiden onnettomuuksia ja kiireelliseksi luokiteltuja ihmisen pelastamistehtäviä.

26) riskitason tarkoituksena on osoittaa, missä ruuduissa A- ja B-kiireellisyysluokan pelastustoimintaa edellyttäviä onnettomuuksia tapahtuu kaikkein todennäköisimmin.

27) riskikohteet ovat yksittäisiä riskikohteita (pelastuslaitos ylläpitää riskikohde luettelo), tapahtumia ja yleisötilaisuuksia, joiden varalta tarvitaan erityisiä järjestyksiä.

Kuva 1. Toimintavalmiusaikakäsitteet

3. UHAT JA NIISTÄ AIHEUTUVAT RISKIT

Pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa (PeL 28 §).

Lapin maakunnan alueellinen riskiarvio on valmistunut 30.11.2018.

3.1. Uhkien arviointi

Pelastustoiminnan voimavarat mitoitetaan siten, että niillä pystytään toimimaan tehokkaasti onnettomuustilanteissa. Uhkien arviointi otetaan huomioon valvontasuunnitelmaa laadittaessa.

Uhkien arviointi muodostuu neljästä osasta:

- Pelastustoiminnan toimintavalmiuden määrittämiseksi pelastustoimen alueet jaetaan riskiluokkiin käyttäen regressiomallia ja riskiluokan määrittäviä onnettomuuksia
- Tunnistetaan sellaiset onnettomuustyytit sekä yksittäiset riskikohteet, tapahtumat ja yleisötilaisuudet, joiden varalta tarvitaan erityisiä järjestelyjä
- Seurataan onnettomuusuhkien, onnettomuuksien lukumäärän ja syiden kehitystä sekä tehdään sen perusteella johtopäätöksiä tarvittavista toimenpiteistä
- tarvittaessa tehdään resurssisiirtoja matkailukeskusten pelastustoiminnan valmiuden turvaamiseksi

3.2. Riskiluokkien määrittely

Riskiluokkien määrittämisperusteena käytetään regressiomallilla määritettyä riskitasoa. Regressiomallin selittäjinä ovat asukasluku, kerrosala ja niiden yhteisvaikutus. Regressiomalli on kehitetty toteutuneiden rakennuspalojen perusteella. Mallin avulla ennustetaan riskitaso kullekin 1 km x 1km ruudulle.

I Riskiluokka Riskitaso ≥ 1

II Riskiluokka $0,25 \leq \text{Riskitaso} < 1$

III Riskiluokka $0,1 \leq \text{Riskitaso} < 0,25$

IV Riskiluokka Riskitaso $< 0,1$

Regressiomallilla määritellyn riskitason lisäksi pelastuslaitos arvioi ne riskiruudut, joissa on tapahtunut riskiluokan määrittäviä onnettomuuksia viiden vuoden seurantajaksolla keskimäärin vähintään kaksi vuosittain. Pelastuslaitos voi arvioinnin perusteella korottaa riskiruudun riskiluokkaa seuraavasti:

- Riskiruutu, jossa on tapahtunut vähintään 10 riskiluokan määrittävää onnettomuutta vuodessa viiden vuoden seurantajaksolla, voidaan korottaa riskiluokkaan I
- Riskiruutu, jossa on tapahtunut vähintään kaksi mutta vähemmän kuin 10 riskiluokan määrittävää onnettomuutta vuodessa viiden vuoden seurantajaksolla, voidaan korottaa riskiluokkaan II

Riskitaso ja toimintavalmius voivat vaihdella vuorokaudenajan, viikonpäivän tai vuodenajan mukaan. Jos riskitason arviointi regressiomallilla tai riskiluokan määrittävien onnettomuuksien perusteella on tehty vuorokaudenajan, viikonpäivän tai vuodenajan mukaisesti, voidaan soveltaa yllä mainittuja riskiluokkia arvioinnissa käytetyllä aikavälillä.

3.3. Riskikohteet ja onnettomuusuhkien arviointi

Riskikohde on sellainen kohde, jossa harjoitettu toiminta tai olosuhteet aiheuttavat henkilö tai paloturvallisuudelle tai ympäristölle tavanomaista suuremman vaaran tai kohde on keskeinen yhteiskunnan kriittisten toimintojen turvaamisen kannalta. Riskikohteiden arvioinnissa määritetään onnettomuusriski, joka muodostuu onnettomuuden todennäköisyydestä ja onnettomuuden mahdollisista seurausvaikutuksista. Onnettomuusriskin arvioinnin perusteella valitaan riskienhallintakeinot, joita ovat ensisijaisesti riskin poistaminen, riskin pienentäminen tai onnettomuuksien seurausvaikutusten pienentäminen. Riskikohteissa onnettomuuksien omatoiminen ehkäiseminen ja valvonta sekä vahinkojen rajoittaminen ovat keskeisiä toimenpiteitä.

Riskin hallitseminen on tarkoituksenmukaista suunnitella siten, että myös riskikohteissa palvelutasopäätöksen mukaisella pelastustoiminnan toimintavalmiudella kyetään tilanne saamaan hallintaan. Onnettomuuksien estämiseksi ja vahinkojen rajoittamiseksi tehdyt ennaltaehkäisevät toimenpiteet ja omatoiminen varautuminen ovat keskeisiä.

Regressiomalli ei tunnista kaikkien onnettomuustyyppien aiheuttamia uhkia. Tämän vuoksi valmiutta suunniteltaessa on erikseen analysoitava niiden onnettomuustyyppien tarpeet, jotka vaativat erityisjärjestelyitä. Esimerkiksi vesipelastuksen, kemikaalintorjunnan, korkealta pelastamisen ja raskaan raivauskaluston tarpeet tulee suunnitella erikseen uhkiin perustuen.

Lapin pelastuslaitoksen alueella on 20 suuronnettomuusvaaraa aiheuttavaa kohdetta (Seveso III direktiivi), joihin on laadittu ulkoinen pelastussuunnitelma. Kohdet edellyttävät suunnitelman päivittämisen lisäksi suuronnettomuusharjoittelua kolmen vuoden välein sekä vuosittaisen yhteistoimintaharjoituksen.

3.4. Uhat ja niistä aiheutuvat riskit

Riskiarviossa on selvitetty alueella esiintyvät merkittävimmät uhat ja riskit. Pelastustoimen järjestelmän on vastattava onnettomuusuhkia ja erityisten riskikohteiden asettamia vaatimuksia. Lisäksi pelastustoimintaa tulee olla mahdollista suorittaa myös häiriötilanteiden, suuronnettomuuksien ja poikkeusolojen aikana.

Lapin riskialuejako perustuu sisäministeriön riskialuejakoon. Onnettomuustilanteissa voimavarojen käyttö perustuu vastemäärittelyyn, jossa tehtäviin hälytetään lähimmät ja tarkoituksenmukaisimmat yksiköt (Erica – tietojärjestelmä).

Nykytila

Lappi on Suomen pohjoisin, laajin ja harvaan asutuinen maakunta. Mereltä tuntureille ja kaupungeista erämaihin ulottuvassa maakunnassa asuu noin 180 000 asukasta. Asutus keskittyy pääosin keskustaajamiin. Suuri osa Lapin kunnista on matkailuun keskittyneitä palvelukuntia merkittävine matkailukohteineen. Maakunnan väkimäärä kasvaakin voimakkaasti matkailuseasonkien myötä. Laitoksia ja yrityksiä on kunnallisista peruspalveluista raskaaseen teollisuuteen. Metsä- ja terästeollisuus ovat keskittyneet Kemi-Tornion alueelle ja kaivosteollisuus Keski-Lappiin.

Alueellisessa riskiarviossa on määritelty 16 merkittävää onnettomuusuhkaa tai häiriötilannetta. Riskiarvioon valittiin tunnistetuista uhka- ja häiriötilanteista ne, jotka toteutuessaan aiheuttavat huomattavia alueellisia vaikutuksia ja joiden hallitseminen edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden normaalista poikkeavaa toimintaa sekä tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Riskien toteutumisen seurausvaikutuksia arvioitaessa on otettu huomioon vaikutukset ihmisiin, talouteen, ympäristöön sekä kriittiseen infrastruktuuriin ja kriittisiin toimintoihin. Riskien arvioinnissa on käytetty sisäministeriön menetelmäohjetta.

Ilmasto, harva asutus ja se, että lähin auttava viranomainen voi olla pitkän matkan takana luo Lappiin haasteellisen toimintaympäristön. Onnettomuus- ja häiriötilanteisiin tuleekin varautua ennalta. Varautumisella varmistetaan normaaliolojen onnettomuus- ja häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen aikaisten tehtävien mahdollisimman tehokas hoitaminen ja tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet. Tavoitteena on huolehtia onnettomuus- ja häiriötilanteiden ehkäisystä, valmistautumisesta toimintaan niiden uhatessa tai tapahtuessa ja suunnitella tilanteista toipuminen.

Lapin merkittävimmät uhat ja riskit tulevat teollisuudesta, kaivoksista, liikenteestä, matkailusta, sekä erityisryhmien asumisesta ja luonnon ilmiöistä.

Merkittävimmät riskit ovat:

- Tulva
- Myrsky (talvimyrsky)
- Metsäpalo
- Sähköenergian saannin, siirron tai jakelun häiriintyminen
- Vesihuollon häiriintyminen
- Tietoliikenteen häiriintyminen
- Liikenneonnettomuudet

- Vaarallisten aineiden onnettomuus teollisuuslaitoksessa tai liikenteessä
- Moni potilastilanne vaikeasti tavoitettavissa matkailukohteessa

Tavoite

Tavoitteena on kirjata erityistä riskiä aiheuttavat kohteet ja tapahtumat riskiarviointiin. Lisäksi otetaan huomioon matkailun kausivaihtelu valmius- ja työsuunnittelussa. Ulkoiset pelastussuunnitelamat Seveso III – kohteisiin päivitetään kolmen vuoden välein.

Päätös palvelutasosta

Uhkien arviointi ja riskiarvio tarkennetaan vuosittain huomioiden sekä ulkoiset että sisäiset uhat ja riskit. Käytävissä olevista voimavaroista päätetään (henkilöstö, kalusto ja toimintavalmius) uhkien arvioinnin ja riskiarvion perusteella. Pelastustoimen valmiutta voidaan nostaa esimerkiksi myrsky- ja tulvaennusteen perusteella sekä matkailusezonkien ja suurten yleisötapahtumien johdosta.

3.5. Onnettomuuksien uhkien, määrän ja syiden kehitys

Pelastuslaitoksen tulee seurata onnettomuuksien uhkien, määrän ja syiden kehitystä. Jos uhkissa tai onnettomuuksien määrässä tapahtuu merkittävä lisääntyminen ja onnettomuuksien syyt osoittavat puutteita turvallisuusjärjestelyissä tai systemaattisen virheen ihmisten käyttäytymisessä, on asia pyrittävä korjaamaan ensisijaisesti onnettomuuksia ehkäisevillä toimenpiteillä.

Tavoite

Kehitetään Pronto- tietojärjestelmän kirjaamiskäytäntöjen laatua. Seurataan oman ja valtakunnallisen palontutkinnan tuloksia. Tehdään puolivuositain johtopäätökset onnettomuuksien määrän ja syiden perusteella (johtoryhmä).

Päätös palvelutasosta

Seurataan onnettomuusuhkien sekä onnettomuuksien määrän ja syiden kehitystä mm. Pronto – tietojärjestelmän avulla. Pronton- kirjaamiskäytäntöjä tullaan valvomaan. Tehdään edellä mainitun seurannan perusteella tarvittavat johtopäätökset ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin onnettomuuksien ehkäisemiseksi yhdessä muiden viranomaisten kanssa.

4. PELASTUSLAITOKSEN ORGANISAATIO JA RESURSSIT

Resurssit / haasteet:

Mereltä tuntureille – kaupungeista erämaihin

- 21 kuntaa
- arktiset olosuhteet
- pitkät etäisyydet, pienet resurssit, kansainvälinen yhteistyö
- 3 ”vakinaista” paloasemaa (miehitys 24h),
- 18 kunnassa sopimuspalokunta ensilähdössä
- Henkilöstö;
 - vakinaisia 150 henkilöä → haasteena henkilöstön ikääntymisen tuomat puutteet toimintakyvyille
 - 31 vpk:n hälytysosastoissa 600 Henkilöä → haasteena on henkilöstön riittävyys / saatavuus
 - virkarakenne päätetään erikseen ja sitä kehitetään palvelutasopäätöksen voimassaolon aikana huomioiden osaamisen vaatimukset, eläkkeelle siirtymiset ja rekrytoinnin haasteet
- 46 paloasemaa / kalustohallia ja noin 140 pelastusajoneuvoa → haasteena on kaluston uusiminen ja kunnossapito
- Ivalon, Muonion, Rovaniemen ja Utsjoen asemien uusiminen
 - Hetan ja Ylitornion aseman peruskorjaus
- 30 venettä ja 30 moottorikelkkaa / mönkijää → haasteena on kaluston kunnossapito sekä uusiminen
- teollisuuden ja laitosten turvallisuusorganisaatiot / ”palokunnat” → haasteena on organisaatioiden henkilöstön riittävyys
- 4 800 pelastustehtävää vuodessa → haasteena ovat harvaanasuttujen alueiden tehokas pelastustoiminta (tunturikeskuksien sesonkiajat) sekä lisääntyvä liikennemäärät
- Pelastustoiminnan johtamisen kehittäminen
- Onnettomuuksien ehkäisytoiminnan kehittäminen
- Muiden paloasemien kuntokartoitus

5. ONNETTOMUUKSIEN EHKÄISY

Säädösperuste: Pelastuslaki 379/2011 §:t 2, 27, 42 ja 78

Onnettomuuksien ehkäisyyn luetaan onnettomuuksien yleinen ehkäisy ja siihen liittyvä viranomaisten yhteistyö, rakennusten turvallinen käyttö, viranomaisvalvonta, turvallisuusviestintä, tulen sekä palovaarallisten aineiden ja laitteiden huollin käsittely.

Onnettomuuksien ehkäisy on pelastuslaitoksen lakisääteinen tehtävä, jonka tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta, pienentää onnettomuuksien todennäköisyyttä ja ennalta varautumalla vähentää onnettomuuksista aiheutuvia vahinkoja.

Pelastusviranomaiset valvovat pelastuslain (379/2011) ja vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain eli ns. kemikaaliturvallisuuslain (390/2005) toteutumista.

Viranomaisyhteistyötä tehdään eri viranomaisten ja yhteisöjen kanssa. Asiantuntijoina ja lausunnonantajina pyritään vaikuttamaan onnettomuuksia ehkäiseviin ratkaisuihin jo kaavoitus-, rakennus- ja korjaushankkeiden suunnitteluvaiheessa. Asiantuntijaroolissa toimitaan myös paikallisessa ja alueellisessa riskiarvioinnissa ja turvallisuussuunnittelussa.

Nykytila

Onnettomuuksien ehkäisytyötä tehdään suorittamalla pelastustoimen valvontatehtävää, antamalla turvallisuuskoulutusta, neuvomalla ja ohjaamalla ihmisiä omatoimisessa varautumisessa, osallistamalla maankäytön ja rakentamisen suunnitteluun, ohjaukseen ja valvontaan ja suorittamalla palontutkintaa.

Haasteita onnettomuuksien ehkäisylle asettavat erityisesti toimintaympäristössä tapahtuvat jatkuvat muutokset, kuten väestörakenteen kehittyminen, matkailun ja kaivannaistoiminnan kasvu sekä viranomaisten ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyön lisääntyminen.

Nykyisillä resursseilla ei kyetä suorittamaan lakisääteisiä valvontatehtäviä. Valvontaprosessia on yhdenmukaistettu, jossa hallintolain velvoitteet on huomioitu aikaisempaa tarkemmin. Hallintolain vaatima asiakkaan kuuleminen sekä pelastuslain edellyttämä jälkivalvonta ovat yhdessä lisänneet valvontaprosessiin käytettävää työaika.

Pelastuslain 42§ mukaiset paloriski-ilmoitukset sekä pelastuslain mahdollistama paloturvallisuuden itsearviointi on otettu käyttöön viimeisen vuoden aikana. Muista pelastuslaitoksista saadun palautteen perusteella, nämä tulevat viemään huomattavasti työaika. Myös asiantuntijatehtävät (esim. lausunnot eri viranomaisille) ovat muuttuneet vaativimmiksi.

Läntisellä toimialueella päivystävät palomestarit on siirretty aktiiviyöaikaan. Läntisellä toimialueella päällystön aktiiviyöaikaan siirtyminen on vienyt valvontatyön resursseista 50%.

Onnettomuuksien ehkäisyn ja valvonnan kokonaisuudesta vastaa pelastuslaitoksen henkilöstö. Valvontatyötä tekevät henkilöt voivat osallistua myös operatiivisiin tehtäviin. Valvontatyötä tekevät henkilöt on hajautettu eri paloasemille.

Tavoite

Onnettomuuksien ehkäisytoiminnalla pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan turvallisuuskulttuurin kehittymiseen alueella. Keskeisiä keinoja ovat onnettomuuksien ehkäisyn työmenetelmät, alueen muiden toimijoiden omaehtoisen turvallisuustyön tukeminen sekä viranomaisten ja muiden tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ylläpitäminen ja edelleen kehittäminen.

Erityisiä haasteita liittyy inhimillisistä virheistä johtuvien onnettomuuksien vähentämiseen. Myös väestön ikääntyminen ja toimintakunnon heikkeneminen lisää onnettomuuksien ja palokuolemien määrää.

Erityisesti kiinnitetään huomiota kotona asuvien ikäihmisten ja erityisasumisen turvallisuuteen Lapissa.

Tavoitteet liittyvät pelastuslaitoksen toimintamenetelmien kehittämiseen sekä hyvien ja toimivien vuorovaikutussuhteiden luomiseen eri tahojen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Tavoitteena on laatia pelastuslaitoksen omalle henkilöstölle työohjeet (toimintamallit) eri valvontatehtäville.

Turvallisuuspalvelun henkilöstöresurssia kehitetään siten, että onnettomuuksien ehkäisyyn saadaan päätoimisia palotarkastajia Kemiin 2 htv ja Tornioon 2 htv Rovaniemelle 3 htv, koska toteutuma näyttää, että aktiiviyöaika siirtyminen vie 50 % valvontatyön resursseista.

Valvontatyön resursoinnin tarvemitoitusta kehitetään. Mitoituksen kehittämisen tavoitteena on saada työkaluja tiedolla johtamiseen. Ilman mitoitustietoja suunnittelu tapahtuu mielikuvilla ja todelliset vaikutukset resursointiin voidaan mitata vasta toteutumasta. Onnettomuuksien ehkäisyn kehittämistyötä on vaiheistettu toteutumastiedon ehdoilla, koska vaikutukset onnettomuuksien ehkäisyn resursseihin eivät ole suunnittelutiedon mukaisesti toteutuneet.

Kehitetään työmenetelmiä ja prosesseja soveltumaan käytössä oleviin työaikoihin.

Päätös palvelutasosta

Onnettomuuksien ehkäisytyön vaikuttavuutta lisätään kehittämällä pelastuslaitoksen vastuulla olevia toimintamenetelmiä sekä tekemällä aktiivista yhteistyötä onnettomuuksien ehkäisyssä alueen muiden yhteisöjen ja tahojen kanssa. Lapin alueella toimivien yhteistoimintaviranomaisten ja yhteisöjen kanssa jatketaan yhteistyötä ja kehitetään toimintatapoja matkailualan, kaivosteollisuuden ja sosiaali- ja terveystieteiden kanssa.

Jatketaan onnettomuuksien ehkäisyssä resurssien kohdentamista riskikartoituk-

sen, arvioinnin ja valvonnan sekä palotutkinnan avulla saatavien tulosten perusteella turvallisuuden kannalta merkittäviin kohteisiin ja asioihin.

Virkarakennetta kehitetään jatkossa eläkeratkaisujen ja tehtävien sisältöjen kautta siten, että turvallisuuspalveluille saadaan riittävästi päätoimisia onnettomuuksien ehkäisytyötä tekeviä henkilöitä.

5.1. Onnettomuuksien ehkäisy ja viranomaisyhteistyö

Säädösperuste: PeL 42 §

Onnettomuuksien ehkäisemiseksi pelastusviranomaisten tulee toimia yhteistyössä muiden viranomaisten, alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön.

Useissa säädöksissä annetaan pelastusviranomaisille oikeus ja velvollisuus antaa lausuntoja turvallisuuden näkökulmasta. Asiantuntijaroolia voidaan toteuttaa myös yhteisvalvonnoissa. Perinteisesti pelastusviranomaisen on toiminut esimerkiksi rakennusvalvontaviranomaisen katselmuksissa asiantuntijana paloteknisten laitteiden ja paloturvallisuusasioiden osalta.

Nykytila

Kuntien viranomaisten kanssa pidetään vuosittain yhteistoimintaharjoituksia, joiden avulla kehitetään yhteistoimintaa ja luodaan toimintamalleja eri turvallisuustilanteiden varalta.

Pelastuslaitos on mukana maakuntakaavan sekä kuntien yleiskaavojen kuulemis-tilaisuuksissa, viranomaisneuvotteluissa ja antaa lausuntoja yleis- ja asemakaavoista ja niiden muutoksista kuntien kanssa sovitulla tavalla. Näiden lisäksi pelastuslaitos osallistuu merkittävien investointihankkeiden ympäristövaikutusten arviointimenettelyihin.

Erityistä huomiota toiminnassa on kiinnitetty hankkeiden mahdollisiin vaikutuksiin alueen henkilö- ja paloturvallisuudelle, kuten palokuntien vedensaannin turvaamiseen, erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden huomioimiseen sekä kaavoituksen vaikutukseen pelastustoimen riskiluokkien muodostumisessa.

Tavoite

Tuetaan asumisen paloturvallisuuden kokonaisvaltaista kehittämistä sekä kehitetään keinoja, joilla parannetaan asukkaiden omia valmiuksia huolehtia onnettomuuksien ennalta ehkäisystä. Kuntien ja pelastuslaitoksen valmiuksia erilaisiin turvallisuustilanteisiin parannetaan yhteistoimintaa lisäämällä.

Valvontakeinojen käytössä eri viranomaisten yhteistyöllä voidaan valvonnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta lisätä. Yhteistyöhön pelastuslaitoksen ja eri viranomaisten kanssa luodaan vakiomuotoisia toimintatapoja, joilla taataan toimiva yhteistyö eri viranomaisten kanssa. Rakennusten turvallisuuden ja turvallisen käytön

osalta välttämättömiä yhteistyötahoja ovat kuntien kaavoitus- ja rakennusvalvontaviranomaiset, mutta myös kuntien sosiaali- ja terveysviranomaiset. Valtion viranomaisista esimerkiksi poliisi sekä turvallisuus- ja kemikaalivirasto ovat pelastuslaitosten keskeisiä yhteistyötahoja.

Yleisenä viranomaisten yhteistoimintamuotona on yhteisvalvontakäyntien tekeminen tarkoituksenmukaisissa kohteissa. Yhteisvalvonnoissa tulee kiinnittää huomiota viranomaisten välisiin toimivaltakysymyksiin. Pelastusviranomaisen toimivalta nojautuu pelastuslain, kemikaaliturvallisuuslain ja öljyvahinkojen torjuntalain säädöksiin. Pelastusviranomaisen omasta valvontakäynnistä tehdään aina oma hallintopäätös.

Päätös palvelutasosta

Onnettomuuksien ehkäisytöiden työmenetelmiä ja vaikuttavuuden arviointia kehitetään yhteistyössä muiden pelastuslaitosten ja yhteistoimintaviranomaisten kanssa niin, että saatuja tuloksia pystytään nykyistä paremmin hyödyntämään onnettomuuksien ehkäisytyössä.

Asumisen turvallisuudessa lisätään yhteistyötä yhteistoimintaviranomaisten kanssa. Paloriskiasunnoissa harvoin yksittäinen viranomainen pystyy poistamaan riskiasumiseen liittyviä turvallisuusongelmia, vaan turvallisen asuinympäristön järjestämiseksi tarvitaan viranomaisyhteistyötä. Viranomaisista ja kunnan palveluksessa olevista ammattiryhmistä keskeisimpiä toimijoita yhteistyössä ovat pelastuslaitoksen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuolto, terveydensuojelu- ja eläinsuojeluviranomaiset, julkisyhteisöjen palveluksista olevista tahoista seurakunta ja SPR.

5.2. Turvallisuusviestintä

Säädösperuste: PeL §:t 27 ja 42

Turvallisuusviestintä koostuu turvallisuusneuvonnasta, -koulutuksesta ja -valistuksesta kattaen pelastuslaissa mainitun ohjaus-, valistus- ja neuvontatyön kokonaisuuden. Pelastuslaissa säädetty pelastuslaitoksen keskeinen tehtävä on ohjauksen, valistuksen, neuvonnan ja valvonnan keinoin tukea eri tahoja laissa säädettyjen velvoitteiden noudattamisessa. Erityisesti tulee tukea kykyä huolehtia onnettomuuksien ehkäisystä ja vahinkojen rajoittamisesta jokaisen yleisiä velvollisuuksia sekä rakennusten ja muiden kohteiden turvallisuutta koskevien säännösten mukaisesti.

Yleisempänä tavoitteena on edistää yleisiä kansalaistietoja ja -taitoja koskien paitsi onnettomuuksien ehkäisyä niin myös toimimista onnettomuustilanteissa.

Nykytila

Turvallisuusviestinnän tavoitteena on ollut, että ihmiset tunnistavat erilaiset vaaran aiheuttajat, osaavat ehkäistä onnettomuuksia ja toimia oikein onnettomuustilanteissa. Pyrkimyksenä on ollut edistää ihmisten myönteistä suhtautumista turvalli-

suudesta huolehtimiseen kotona, koulussa, työssä ja vapaa-aikana. Vaikuttavuuden parantamiseksi valistus- ja neuvontatyötä on suunnattu painopistealueittain matkailuun ja hoitolaitosten työntekijöihin.

Miehistöressurssien käyttö turvallisuusviestinnän toteuttamisessa ei ole yhdenmukaista työvuoroissa Kemissä, Torniossa ja Rovaniemellä.

Tavoite

Tavoitteena on nimetä turvallisuusviestinnästä vastaava henkilö. Laaditaan turvallisuusviestintäsuunnitelman, jossa otetaan huomioon valtakunnalliset turvallisuusviestinnän tavoitteet. Koko henkilöstö osallistuu turvallisuusviestinnän toteuttamiseen. Lapin alueella toimivien yhteistoimintaviranomaisten ja yhteisöjen kanssa jatketaan yhteistyötä ja kehitetään toimintatapoja sekä kumppanuuksia.

Yhdenmukaistetaan miehistöressurssien käyttö turvallisuusviestinnän toteuttamisessa.

Päätös palvelutasosta

Turvallisuusviestinnän tilaisuuksiin osallistuu vuosittain yli 10 % alueen väestöstä.

Turvallisuusviestintään nimetään vastuhenkilö. Vastuhenkilö laatii turvallisuusviestintäsuunnitelman. Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu valtakunnalliset turvallisuusviestinnän tavoitteet.

Koko henkilöstö osallistuu turvallisuusviestinnän toteuttamiseen.

Lapin alueella toimivien yhteistoimintaviranomaisten ja yhteisöjen kanssa jatketaan yhteistyötä ja kehitetään toimintatapoja sekä kumppanuuksia.

5.3. Pelastuslaitoksen valvontatehtävät

Säädösperuste: PeL §:t 42 ja 78

Pelastuslaitoksen on alueellaan valvottava pelastuslain 379/2011 2 ja 3 luvun säännösten noudattamista. Valvonnan suorittamiseksi pelastuslaitoksen on tehtävä palotarkastuksia ja muita valvontatehtävän edellyttämiä toimenpiteitä. Pelastuslaitoksen on laadittava valvontasuunnitelma valvontatehtävän toteuttamisesta. Valvonnan on perustuttava riskien arviointiin, ja sen tulee olla laadukasta, säännöllistä ja tehokasta. Valvontasuunnitelmassa on määritettävä suoritettavat palotarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet sekä kuvattava, miten valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan.

Valvontasuunnitelma perustuu alueen pelastustoimen palvelutasopäätökseen. Valvontasuunnitelma tarkistetaan vuosittain ja muutoinkin, jos tarkistamiseen on erityinen syy. Valvontasuunnitelma toimitetaan tiedoksi aluehallintovirastolle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä valvonnassa käytettävistä riskien arvioimisen perusteista, palotarkastusten ja muiden valvontatoimenpiteiden määrittelystä sekä valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista.

Nykytila

Pelastuslaitoksella on pelastuslain tarkoittama valvontasuunnitelma, joka on toimitettu aluehallintovirastolle. Valvontasuunnitelma tarkastetaan vuosittain. Suunnitelmassa on huomioitu mm. valvontatehtävien suunnittelu, valvonnan toteuttaminen maksullisuus ja seuranta.

Pelastuslaitoksen kaikki pelastusviranomaisiksi määrätyt henkilöt on veloitettu osallistumaan valvontatehtävien toteutukseen, mikä ei ole toteutunut.

Nykyisillä resursseilla ei kyetä suorittamaan lakisääteisiä valvontatehtäviä. Valvontatyössä resurssivaje on toimialueittain uuteen pelastustoiminnan johtamisjärjestelmään siirryttäessä.

- Läntisellä 4 htv,
- Itäisellä 3 htv
- Pohjoisella 3 htv.

Tavoite

Valvontatoiminnassa keskeisintä on tarvittavien toimenpiteiden kohdentaminen riskien edellyttämällä tavalla asiakkaan tarpeet huomioiden sekä korostamalla kohteiden oman toiminnan merkitystä turvallisuuden parantamisessa.

Pelastuslaitoksen valvontaan liittyvien työskentelymenetelmien kehittämisen painopisteet palvelutasokauden aikana;

- Asuinrakennusten itsearviointin hyödyntäminen koko maakunnan alueella
- Viranomaisten ja muiden tahojen kanssa tehtävän valvontayhteistyön toteuttaminen nykyistä kattavammin
- Työskentelymenetelmien kehittäminen soveltumaan paremmin erilaisille työaikamuodoille, esimerkiksi asuinrakennusten paloturvallisuuden itsearviointin prosessi

Päätös palvelutasosta

Valvontatoimintaa ohjaava erillinen valvontasuunnitelma tarkastetaan vuosittain ja siihen liittyvät olennaiset muutokset tuodaan päätettäväksi.

Pelastuslaitoksen valvontaan liittyvien työskentelymenetelmien kehittäminen.

Valvontasuunnitelman mukaiset määrävälein suoritettavat tarkastukset toteutetaan 100 %:sti.

Osallistutaan pelastuslaitosten verkoston valvontatoiminnan kehittämiseen liittyvään työskentelyyn.

Nimetään vastuuhenkilöt ja käynnistetään lisätehtävät:

- Asumisen turvallisuusvastaava
- Paloturvallisuuden itse arviointivastaava
- Valvontatyön koulutus- ja seurantavastaava

Valvonta saatetaan lakisääteiselle tasolle resursoimalla valvontatyöhön 10 htv lisää. Kahteen päivystävän palomestarin alueeseen siirryttäessä aktiivityöaika vie onnettomuuksien ehkäisystä 7 htv, joka korvataan siirtämällä pelastustoimintaan sidottua työaikaa onnettomuuksien ehkäisyyn vastaava määrä. Lisäksi pohjoiselle alueelle perustetaan uudet palotarkastajan virat Kittilään ja Sodankylään sekä Inarissa muutetaan palomiehen virka palotarkastajan viraksi.

Henkilöstöresursointi ja virkojen perustaminen ratkaistaan talousarvion käsittelyssä. Nimikemuutoksissa huomioidaan virkojen kelpoisuusehdot.

Valvontatehtävien vaatima erityisosaaminen huomioidaan vapautuvia virkoja täytettäessä.

5.4. Eräiden suoritteiden maksullisuus

Säädösperuste: PeL § 96

Nykytila

Pelastuslain (379/2011) 96 §:n mukaan pelastuslaitos perii maksun:

- Pelastuslain 79 §:ssä tarkoitetun valvontasuunnitelman mukaisen palotarkastuksen tai muun valvontatoimenpiteen suorittamisesta.
- Tehtävästä, jonka on aiheuttanut hätäkeskukseen liitetyn paloilmoituksen toistuva erheellinen toiminta;
- Tehtävästä, joka on muussa laissa erikseen säädetty maksulliseksi.

Pelastuslautakunta on päättänyt erheellisten tehtävien ja palotarkastuksen taksoista. Pelastuslaitoksella on Ohje erheellisten paloilmoitusten maksullisuudesta.

Tavoite

Toimitaan kaikilla toimipaikoilla erhemaksuohjeistuksen mukaisesti ja tarkennetaan ohjeistusta tarvittavilta osin. Erhelaskutuksen seurantaa tullaan lisäämään.

Seurataan pelastuslaitosten verkoston kautta maksullisuuteen liittyvien erityisten syiden kehittymistä.

Päätös palvelutasosta

Tarkistetaan taksapäätös vuonna 2020 tai erityisestä syystä aiemminkin. Sisäistä valvontaa ERHE-laskutuksessa lisätään.

6. PELASTUSTOIMINTA

Pelastustoiminnan tavoitteena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Tavoitteena on myös, että onnettomuuden uhatessa tai tapahtuttua ihmiset pelastetaan, tärkeät toiminnot turvataan ja onnettomuuden seurauksia rajoitetaan tehokkaasti.

Pelastustoiminnan muodostelmat (vakinainen ja sopimuspalokunta) ja toimintavalmius pohjautuvat Sisäasiainministeriön pelastustoiminnan toimintavalmiuden suunnitteluohjeeseen 21/2012.

6.1. Pelastustoiminnan resurssit

Pelastustoiminnan voimavarat mitoitetaan siten, että niillä pystytään toimimaan tehokkaasti ja turvallisesti sellaisissa onnettomuuksissa, jotka arvioitujen uhkien perusteella ovat todennäköisiä. Arvioitujen uhkien perusteella mitoitetaan henkilöstö, kalusto ja toimintavalmiusaika.

Resurssien tehokkaassa käytössä on tarkoituksenmukaista, että osa (kaupunkien sopimuspalokunnat) maakunnan alueen sopimuspalokunnista erikoistuu pelastustoiminnassa tarvittaviin erikoisosaamisalueisiin (esim. liikenneonnettomuuksien tukitehtävät, sammutusveden huolto, sammutusasujen huolto, kemikaalitorjunta ja sen tukitehtävät).

Päätös palvelutasosta

Onnettomuuskohteeseen hälytetään lähimmät ja tarkoituksenmukaiset pelastusyksiköt. Pelastustoiminnassa huomioidaan resurssien hyödyntäminen tarvittaessa koko maakunnan alueelta, sekä rajanaapurina olevalta Oulu- Koillismaan pelastuslaitokselta. Lisäksi yhteistyötä jatketaan voimassa olevien sopimusten mukaisesti Ruotsin, Norjan ja Venäjän yhteistyöviranomaisten kanssa. Lapin pelastuslaitos osallistuu vuonna 2019 perustettavaan Pohjois-Suomen arktiseen pelastusjoukkueeseen yhden pelastusryhmän vahvuudella.

Pelastustoiminnan muodostelmat kootaan tarkoituksenmukaisella tavalla riippumatta siitä, mistä henkilöt onnettomuuspaikalle tulevat. Olennaista on, että muodostelma (yksikkö, ryhmä, joukkue, komppania) kykenee aloittamaan tehokkaan pelastustoiminnan riskiluokittain määritetyssä ajassa.

6.2. Pelastustoimen hälytysohje

Pelastuslain 33 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee yhteistyössä pelastustoimintaan osallistuvien, virka-apua antavien viranomaisten sekä Hätäkeskuslaitoksen kanssa laatia hälytysohje pelastustoiminnassa tarvittavien voimavarojen hälyttämisestä. Hälytysohjeessa tulee ottaa huomioon myös pelastuslain 44 §:n mukainen yhteistoiminta ja 45 §:n mukainen avunanto.

Hälytysohje on laadittava siten, että hätäkeskus voi hälyttää pelastustoimintaan lähimmät tarkoituksenmukaiset yksiköt riippumatta siitä, miltä alueelta ne ovat.

Pelastuslaitosten on huolehdittava hälytysohjeiden valtakunnallisesta yhteensovittamisesta sekä pelastuslaitosten kesken että Hätäkeskuslaitoksen kanssa.

Päätös palvelutasosta

Pelastustoiminnan muodostelmien hälyttäminen tapahtuu Erica -tietojärjestelmään laaditun vasteen perusteella. Pelastuslaitos ylläpitää ja päivittää Erica -tietojärjestelmää.

6.3. Toimintavalmiusaika ja pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön kuntotaso

Sisäministeriön pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen mukaan:

I riskiluokassa tavoitteena on, että ensimmäinen yksikkö on onnettomuuspaikalla 6 minuutin kuluessa siitä, kun se on vastaanottanut hälytyksen. Tavoitteena on myös, että pelastustoiminnan toimintavalmiusaika olisi korkeintaan 11 minuuttia ja avunsaanti-aika olisi korkeintaan 13 minuuttia. Joukkuelähdössä pelastusjoukkueen tulisi olla pelastustoiminnan johtajaa lukuun ottamatta paikalla 20 minuutin kuluessa siitä, kun ensimmäinen yksikkö on vastaanottanut hälytyksen. I – riskialueita on Kemin (1), Rovaniemen (3) ja Tornion (2) keskustojen alueet.

II riskiluokassa tavoitteena on, että ensimmäinen yksikkö on onnettomuuspaikalla 10 minuutin kuluessa siitä, kun se on vastaanottanut hälytyksen. Tavoitteena on myös, että pelastustoiminnan toimintavalmiusaika olisi korkeintaan 14 minuuttia ja avunsaanti-aika olisi korkeintaan 16 minuuttia. Joukkuelähdössä pelastusjoukkueen tulisi olla pelastustoiminnan johtajaa lukuun ottamatta paikalla 30 minuutin kuluessa siitä, kun ensimmäinen yksikkö on vastaanottanut hälytyksen.

III riskiluokassa tavoitteena on, että ensimmäinen yksikkö on onnettomuuspaikalla 20 minuutin kuluessa siitä, kun se on vastaanottanut hälytyksen. Tavoitteena on myös, että pelastustoiminnan toimintavalmiusaika olisi korkeintaan 22 minuuttia ja avunsaanti-aika olisi korkeintaan 24 minuuttia. Joukkuelähdössä pelastusjoukkueen tulisi olla pelastustoiminnan johtajaa lukuun ottamatta paikalla 30 minuutin kuluessa siitä, kun ensimmäinen yksikkö on vastaanottanut hälytyksen.

IV riskiluokassa asuilla alueilla tehokas pelastustoiminta voi alkaa pidemmänkin ajan kuluessa kuin I - III-riskiluokissa. Jos pelastustoimintaa ei kyetä aloittamaan alle 40 minuutissa, on kyseisillä alueilla kiinnitettävä erityistä huomiota ihmisten omatoimiseen varautumiseen.

Taulukko 1. Toimintavalmiuden tavoiteajat (min.).

Riskiluokka	Yksikkö koh-teessa	Ensitoimenpi-teet	Tehokas pe-lastustoiminta	Avunsaanti-aika	Joukkue
I riskiluokka	6	5	11	13	20
II riski-luokka	10	4	14	16	30

III riskiluokka	20	2	22	24	30
IV riskiluokka				< 40	

Jos riskiarvion perusteella on arvioitavissa, että onnettomuustilanteesta kyetään selviytymään pelastusryhmää pienemmällä kokoonpanolla, voidaan tilanteeseen hälyttää pelastusryhmää vähemmän voimavaroja. Tällaisia tilanteita voivat olla esim. avunantotehtävät sekä tarkistus- ja varmistustehtävät.

Nykytila

Kaikki pelastustoiminnan muodostelmat voidaan koota tarkoituksenmukaisella tavalla riippumatta siitä, mistä henkilöt onnettomuuspaikalle tulevat. Olennaista on, että muodostelma kykenee aloittamaan tehokkaan pelastustoiminnan riskiluokitain määritetyssä ajassa.

Edellä mainitut ajat ovat suunnittelun perusteena ja niiden toteutumista seurataan tilastojen avulla. Samanaikaiset onnettomuudet, äärimmäiset sääolot tms. voivat kuitenkin aiheuttaa tilanteita, jolloin edellä mainittuja toimintavalmiusaikoja ei tavoiteta.

Päätös palvelutasosta

Pelastusryhmän minimivahvuus I – riskialueella on esimies ja kolme palomiestä. II-IV- riskialueilla pelastusryhmän minimivahvuus tilannepaikanjohtaja sekä pelastusyksikkö, jossa kaksi palo- / sammuksmiestä. Pelastusjoukkueen minimivahvuus on johtaja ja kaksi pelastusryhmää. Pelastuskomppanian minimivahvuus on johtaja + esikunta ja kaksi pelastusjoukkuetta.

Kiireellisissä pelastustehtävissä ensimmäinen yksikön tulee saavuttaa riskirudulle asetetun toimintavalmiusaikatavoitteen vähintään 50 %:ssa tehtävistä. Lisäksi pelastustoiminnan toimintavalmiusajan tulee täytyä vähintään 50 %:ssa tehtävistä.

Pelastustoimintaan osallistuvan pelastusryhmän (vähintään esimies ja kolme palomiestä) henkilöstön kuntotaso tulee olla I – riskialueen vakituisilla paloasemilla vähintään Fire Fit- tasolla II. Muun pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön tulee olla vähintään Fire Fit – tasolla III.

6.4. Toimintavalmiuden arviointi ja kehittäminen

Pelastustoimen kaikista tehtävistä täytetään tarvittavat tiedot Pronton resurssi- ja onnettomuustiedostoihin. Onnettomuusselosteet täytetään välittömästi tehtävän jälkeen ja rakennus- sekä muut selosteet mahdollisimman nopeasti, enintään viikon kuluessa. Raportin täyttäjää vastaa raportin huolellisesta laatisemisesta ja tieto-

jen oikeellisuudesta. Pronton tietoja käytetään arvioitaessa pelastustoiminnan tehokkuutta sekä tehtäessä johtopäätöksiä pelastustoiminnan kehittämistarpeista alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Päätös palvelutasosta

Pelastustoiminnan toimintavalmiudessa pyritään Erica- tietojärjestelmän vastesuunnittelun ja riskianalyysin edellyttämään toimintavalmiuteen käytettävissä olevin voimavaroin.

Pelastustoiminnan suunnittelun ja kehittämisen perustana käytetään Pronto –tietojärjestelmän tilastointia ja Lapin maakunnan riskiarviointia. Operatiivinen toimintavalmius sisältää riskianalyysin edellyttämien paloasemien miehityksen, kaluston ja lähtöajan. Operatiivista toimintavalmiutta määriteltäessä huomioidaan eri palokuntamuodot, joista hälytetään lähimmät ja tarkoituksenmukaisimmat yksiköt kuntarajoista riippumatta (vakinainen ja sopimuspalokunta).

6.5. Pelastustoiminnan johtaminen

Kaikilla pelastustoimen muodostelmilla tulee olla johtaja. Yleisperiaate on, että jokaisen muodostelman johtaja kykenee tarvittaessa johtamaan seuraavaksi suurempaa uutta johtamisporrasta edellyttävää muodostelmaa. Johtovastuun tulee olla kaikissa tilanteissa yksiselitteinen. Johtovastuun siirtyminen tulee välittömästi ilmoittaa kaikille, joita asia suoranaisesti koskee.

Nykytila

Pelastuslain 34 §:n mukaan pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen. Pelastusviranomaiselle on siksi toimitettava tieto kaikista tehtävistä ja pelastusviranomaisen on oltava yhteydessä tilannepaikalle hälytettyyn lähimpään yksikköön ja määrättävä pelastustoiminnan johtajan alaisuuteen yksikön jäsenistä tilannepaikan johtaja, jos sitä ei ole ennalta määrätty. Tilannepaikan johtaja johtaa toimintaa onnettomuuskohteessa pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti. Pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen ei kuitenkaan tarvitse tulla onnettomuuspaikalle, ellei tilanne sitä edellytä.

Poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa pelastusviranomaiseen ei vielä ole saatu yhteyttä, pelastustoimintaa voi tilapäisesti johtaa muu pelastuslaitoksen palveluksessa oleva tai sopimuspalokuntaan kuuluva henkilö. Tällöin tilannepaikalle ensimmäisenä saapuneen muodostelman johtaja toimii tilapäisenä pelastustoiminnan johtajana ja tilannepaikan johtajana.

Tilapäisesti pelastustoimintaa johtava henkilö voi määrätä ihmisiä suojautumaan, evakuoida ihmisiä ja omaisuutta sekä ryhtyä sellaisiin välttämättömiin toimenpiteisiin, joista voi aiheutua vahinkoa kiinteälle tai irtaimelle omaisuudelle siinä määrin kuin ne ovat välttämättömiä ihmisten, omaisuuden ja ympäristön pelastamiseksi ja suojaamiseksi sekä onnettomuudesta aiheutuvien vahinkojen rajoittamiseksi ja

onnettomuuden seurauksien lieventämiseksi.

Lähtökohtana voidaan pitää, että pelastusryhmän johtajalla on ryhmänjohtajan koulutus ja pelastusjoukkueen tai sitä suuremman muodostelman johtaja on päätoiminen päällystöviranhaltija. Poikkeuksellisesti on mahdollista, että alipäällystöviranhaltija toimii pelastusjoukkueen johtajana.

Jos pelastustoimintaan osallistuu useamman toimialan viranomaisia, tilanteen yleisjohtajana toimii pelastustoiminnan johtaja. Yleisjohtaja vastaa tilannekuvan ylläpitämisestä ja toiminnan yhteensovittamisesta. Tilanteen yleisjohtaja voi muodostaa avukseen viranomaisten, laitosten ja toimintaan osallistuvien vapaaehtoisten yksiköiden edustajista koostuvan johtoryhmän ja kutsua asiantuntijoita avukseen.

Tavoite

Tehokas pelastustoiminta edellyttää toimivaa johtamisjärjestelmää. Pelastuslaitoksen johtamisjärjestelmä suunnitellaan siten, että sen avulla pystytään selviytymään pelastustoiminnan johtamisesta ja sen edellyttämästä viranomaisyhteistyöstä kaikissa turvallisuustilanteissa.

Alueen pelastustoimen tulee kyetä perustamaan tilanteen aikainen johtokeskus. Suurissa onnettomuustilanteissa johtokeskuksia voi olla tarpeen perustaa usealle johtamistasolle. Johtokeskuksen on tarvittaessa kyettävä koordinoimaan pelastustoimen ja yhteistyötahojen voimavarojen tehokasta käyttöä.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ylläpitää 3-portaista operatiivista johtamisjärjestelmää, ryhmänjohtaja – päivystävä palomestari – päällikköpäivystäjä. Pelastusviranomaisen vastaa aina pelastustoiminnasta. Lapin pelastuslaitoksella on yhdestä kolmeen valmiudessa olevaa tilanne- / johtokeskusta, jotka ottavat pelastustoiminnan johtovastuun tehtävän alkuvaiheessa. Suunnitelmakaudella pelastustoimen johtamisjärjestelmää kehitetään edelleen saatujen kokemusten perusteella. Vähintään yksi keskus on 24/7 valmiudessa ja sitä useamman keskuksen valmius voi olla myös osan vuorokautta ja/tai tarvittaessa (huom. sivuilla 29-30 on kuvattu kahden keskuksen malli).

Järjestelmä perustuu siihen, että maakunnan alueella on toimintavalmiudessa vuorolistojen mukaisesti määrätyt henkilöt, joilla on johtamistoiminnan edellyttämä koulutus ja osaaminen. Järjestelmä on organisoitu siten, että eritasoisiin onnettomuksiin hälytetään ko. tehtävän edellyttämä johtamisvalmius. Järjestelmä mahdollistaa toiminnan, jossa on tukena seuraavan johtamistason henkilö. Ryhmänjohtajataso voi koostua sopimuspalokunnan henkilöstöstä. Joukkuejohtamistasoa johtaa pelastusviranomaisen. Komppaniatason johtamisjärjestelmää johtaa päällikötason pelastusviranomaisen.

Pelastusryhmän johtamistehtävistä vastaavat vuorossa olevat paloesimiehet sekä ylipalomiehet ja ryhmänjohtajat. He johtavat pelastusyksikkö – ja ryhmälähtöjä ja niiden edellyttämiä vahvennuksia. Lisäksi heillä on valmius käynnistää pelastusjoukkuelähtöjen johtamistoimet.

Pelastusjoukkuelähtöjä varten on johtamisvalmiudessa työvuoro- / varallaololistan mukaiset päivystävät palomestarit. P3 johtaa pelastusjoukkuelähtöjä sekä käynnistää pelastuskomppaniälähtöjen johtamistoimet. Lisäksi P3 tukee ryhmänjohtajia heidän johtamistehtävissään.

Varallaolovuorossa oleva ylimmän (P2) pelastusviranomaisen tehtävänä on tarvittaessa johtaa pelastuskomppaniatasoisia tehtäviä. Lisäksi hän osallistuu muiden viranomaisten johtoryhmätehtäviin pelastustoimen edustajana ja vastaa virkasähköpostista.

Suuronnettomuusvalmius tulee kyetä perustamaan kahden tunnin kuluessa siitä, kun ensimmäinen yksikkö on vastaanottanut hälytyksen.

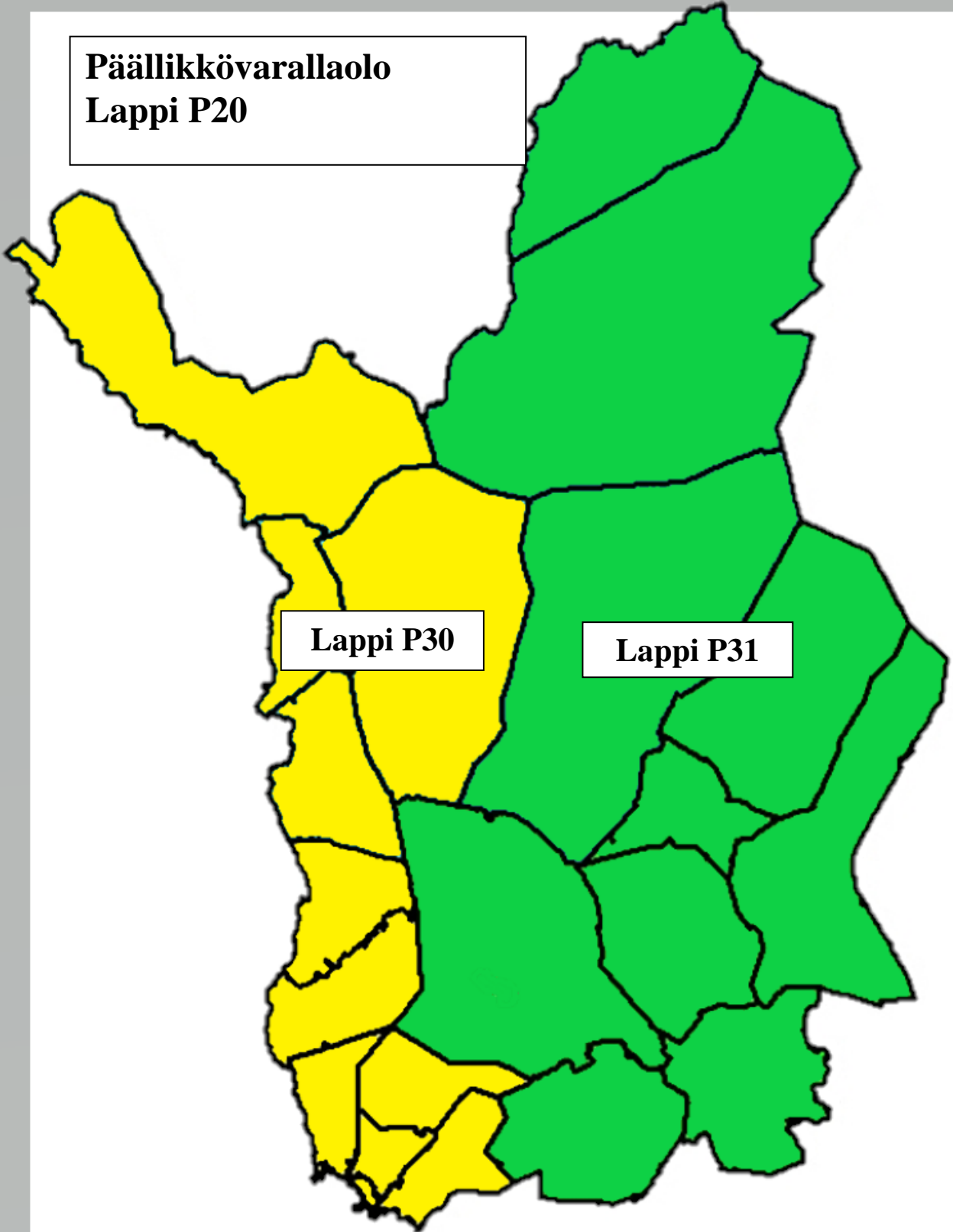
Johtamisjärjestelmän periaate on kuvattu taulukossa. Päivystävä palomestari vastaa maakunnan pelastustoiminnan johtamisesta 24/7.

Taulukko 2.

Arvioitu tehtävän laajuus	Johtaja	Huom!
Pieni onnettomuus (esim. henkilöautopalo, pieni maastopalo yms.)	Paloesimies tai ryhmänjohtaja	Johtajalla käytettävissä vahvennuksia (esim. nostolava-auto tms.)
Keskisuuri onnettomuus (esim. huoneistopalo, liikenneonnettomuus < 10 matkustajaa yms.)	Päivystävä palomestari	Johtajalla on käytettävissä vahvennuksia (esim. nostolava-auto, säiliöauto tms.)
Suuri onnettomuus (esim. suuri liikenneonnettomuus >10 matkustajaa tai suuri tulipalo, jossa henkilövahinkoja tai isot taloudelliset / kulttuurilliset vahingot). Vaativa myrsky tai tulvatilanne	Päivystävä palomestari ja/tai päällikköpäivystävä	Johtajalla käytettävissä vahvennuksia ja esikuntahenkilöstöä

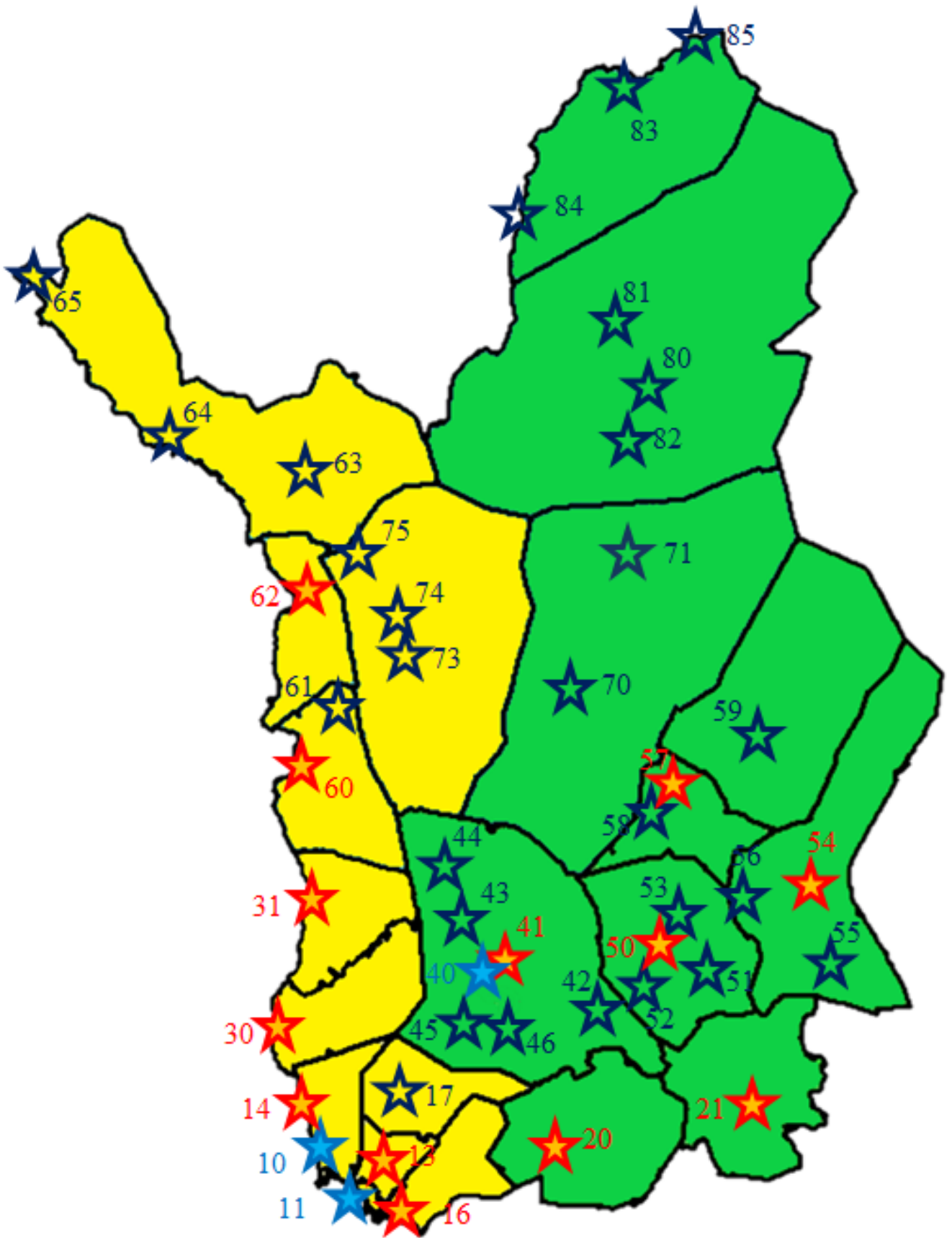
Pelastustoiminnan johtaminen

**Päällikkövarallaolo
Lappi P20**

Lappi P30

Lappi P31

Asema	Aseman nimi	Savusukel- taji	Ryhmän- johtaja	Asema	Aseman nimi	Savusukel- taji	Ryhmän- johtaja
10	Tornio	25	-	54	Salla	0+6	X
11	Kemi	25	-	55	Hautajärvi		-
12	Tornion VPK		-	56	Kursu		-
13	Keminmaa	0+5	-	57	Pelkosenniemi	1+4	X
14	Karunki	0+4	-	58	Pyhätunturi		-
15	Kemin VPK		-	59	Savukoski		X
16	Simo	0+9	X	60	Kolari	0+5	X
17	Tervola	0+3	X	61	Äkäslompola		-
20	Ranua	1+6	X	62	Muonio	1+8	X
21	Posio	1+5	X	63	Hetta	2+1	X
30	Ylitornio	0+4	X	64	Karesuvanto		-
31	Pello	1+3	X	65	Kilpisjärvi		-
40	Rovaniemi	34	-	70	Sodankylä	1+2	X
41	Saarenkylä	0+7	-	71	Vuotso		-
42	Pekkala		-	73	Kittilä	0+3	X
43	Sinettä		-	74	Sirkka		-
44	Meltaus		-	75	Raattama		-
45	Muurola	0+2	-	80	Ivalo	0+2	X
46	Kivitaipale		-	81	Inari		-
47	Rovaniemen VPK	0+1	-	82	Saariselkä		-
50	Kemijärvi	1+8	X	83	Utsjoki	0+1	X
51	Räisälä		-	84	Karigasniemi		-
52	Luusua		-	85	Nuorgam		-
53	Kostamo		-				

6.6. Pelastustoiminnan taso

6.6.1. Pelastussukellus

Pelastussukelluksella tarkoitetaan savu-, kemikaali- ja vesisukellustoimintaa. Toiminta ohjeistetaan mm. pelastuslaitoksen sisäisin ohjein sekä pelastussukellusohjeella.

Päätös palvelutasosta

I – riskialueen paloasemilla tulee 24/7 operatiivisessa valmiudessa olevalla miehistöllä ja alipäälystöllä olla Fire Fit luokka I (tilapäisesti sallitaan taso II).

6.6.1.1. Vesipelastus

Pelastuslaitos ylläpitää pintapelastusvalmiutta alueellaan. Pelastuslaitos ylläpitää lisäksi vesisukellusvalmiutta Kemín, Rovaniemen ja Tornion vakinaisilla paloasemilla.

Vesisukellukseen osallistuvan henkilön hyväksyminen vesisukelluskelpoiseksi ja nimittäminen vesisukeltajaksi koulutussyvyiteensä tehdään erillisellä päätöksellä. Pelastuslaitos nimeää vesisukeltajat. Vesisukeltajan terveydelliset, toiminnalliset ja fyysiset vaatimukset määritellään mm. pelastussukellusohjeessa. Vesisukellusvalmiutta ei ole mahdollisuutta tällä hetkellä ylläpitää (Kemín, Rovaniemen ja Tornion asemilla) 24 h / 365 vrk / v johtuen henkilöresursseista. Uusia vesisukeltajia pyritään kouluttamaan vuosittain, jotta vesisukellustoimintaa voidaan jatkaa myös suunnittelukauden jälkeen. Vesisukellustoiminnassa noudatetaan pelastussukelluksesta annettua ohjetta. Vesisukeltajat toimivat tarvittaessa koko maakunnan alueella.

Kaavio: Pelastussukellusohjeen tasoluokitus

Vesipelastustoiminnan tasoluokitus	Toimintavaatimus
I Välitön vesisukellusvalmius <i>Firefit luokka 1</i>	Välitön pintapelastus- ja vesisukellusvalmius, jossa yksikön esimies, kaksi I-tason vesisukeltajaa sekä avustaja
II Muu vesisukellusvalmius <i>FireFit luokka 1</i>	Yksikön esimies, kaksi vähintään II-tason vesisukeltajaa ja avustaja
III Pintapelastusvalmius <i>Firefit luokka 1</i>	Yksikön esimies, kuljettaja ja työpari, joista toinen toimii avustajana.

6.6.1.2. Pintapelastus

Pintapelastus on veden pinnalta tai välittömästi pinnan alta ilman vesisukelluslaitetta tehtävää ihmisen, eläimen tai omaisuuden pelastamista ja vahingon torjuntaa, jota suorittavan on oltava pintapelastustehtäviin soveltuva henkilö. Pintapelastajan toiminnalliset ja fyysiset vaatimukset määritellään Pelastussukellusohjeessa.

Pelastuslaitoksen päätoimisilla paloasemilla on välitön pintapelastusvalmius. Li-

säksi riskianalyysin mukaan määritetyillä maakunnan muilla paloasemilla (vapaaehtoiset) ylläpidetään pintapelastustoimintaa.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ylläpitää vesisukelluksesta annetun ohjeen mukaista I-tason vesisukellusvalmiutta henkilöstöressurssien mukaisesti (mikäli vesisukeltajia ei ole käytettävissä I – tason valmiutta ei tällöin ole). Vesipelastusvalmiutta (tasot 1-3) ylläpidetään ja kehitetään henkilöstön koulutuksella (pelastusopiston kurssit) sekä kaluston kehittämisellä. Vesisukellustoiminnassa noudatetaan pelastussukelluksesta annettua ohjetta. Vesisukeltajat toimivat tarvittaessa koko maakunnan alueella.

Lapin pelastuslaitoksen toiminta-alueella ylläpidetään pintapelastusvalmiutta (välitön pintapelastusvalmius päätoimisilla paloasemilla ja riskikartoituksen mukaisilla vapaapalokuntien paloasemilla palokuntasopimusten mukaan). *Pintapelastajan pelastustoimintakyky tulee pääsääntöisesti olla FireFit testauksella pelastustoimintakelpoisuusluokka 1. (Pelastussukellusohje). Pintapelastustehtävää tulee suorittaa pintapelastusvarustuksella, jolla turvataan pelastajan oma turvallisuus.*

6.6.1.3. Savusukellus

Savusukelluksella tarkoitetaan paineilmahengityslaitteiden ja asianmukaisten suojarusteiden avulla tehtävää sammutus- ja pelastustyötä, joka edellyttää tunkeutumista palavaan ja rajattuun tilaan, jossa on savua. Palavan rakennuksen katolla tapahtuva työskentely paineilmahengityslaitetta käyttäen rinnastetaan savusukellukseen.

Palvelutasopäätöksen voimassaoloaikana selvitetään savusukellustyötä suorittavien henkilöiden mahdollisuudet toimia savusukeltajina tulevaisuudessa, huomioiden mm. valtakunnalliset toimintaohjeet ja selvitykset (mm. ikääntyminen).

Pelastuslaitos / sopimuspalokunnat nimeävät vuosittain savusukellustoimintaan kelpoiset henkilöt.

Päätös palvelutasosta

Lapin pelastuslaitoksen alueella savusukellustoimintaa ylläpidetään ja suoritetaan pelastussukellusohjeen sekä sisäministeriön pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen mukaisesti. Tavoitteena on, että savusukellusvalmius on I- riskialueen lisäksi kunta- ja matkailukeskuspaloasemilla (taulukko).

Paineilmalaitetta käytetään lisäksi henkilösuojaimena (esim. ajoneuvopalot) edellytyksellä, että laitteen käyttäjä on saanut laitteeseen riittävän koulutuksen, em. toimintaa ei pidetä savusukelluksena.

Taulukko 1. Savusukeltajien lukumäärä asemapaikoilla. Tiedot FireFit testaukset 2018.

Asema	Aseman nimi	Savusukeltajia	Ryhmänjohtaja	Asema	Aseman nimi	Savusukeltajia	Ryhmänjohtaja
10	Tornio	25	-	54	Salla	0+6	X
11	Kemi	25	-	55	Hautajärvi		-
12	Tornion VPK		-	56	Kursu		-
13	Keminmaa	0+5	-	57	Pelkosenniemi	1+4	X
14	Karunki	0+4	-	58	Pyhätunturi		-
15	Kemin VPK		-	59	Savukoski		X
16	Simo	0+9	X	60	Kolari	0+5	X
17	Tervola	0+3	X	61	Äkäslompolo		-
20	Ranua	1+6	X	62	Muonio	1+8	X
21	Posio	1+5	X	63	Hetta	2+1	X
30	Ylitornio	0+4	X	64	Karesuvanto		-
31	Pello	1+3	X	65	Kilpisjärvi		-
40	Rovaniemi	34	-	70	Sodankylä	1+2	X
41	Saarenkylä	0+7	-	71	Vuotso		-
42	Pekkala		-	73	Kittilä	0+3	X
43	Sinettä		-	74	Sirkka		-
44	Meltaus		-	75	Raattama		-
45	Muurola	0+2	-	80	Ivalo	0+2	X
46	Kivitaipale		-	81	Inari		-
47	Rovaniemen VPK	0+1	-	82	Saariselkä		-
50	Kemijärvi	1+8	X	83	Utsjoki	0+1	X
51	Räisälä		-	84	Karigasniemi		-
52	Luusua		-	85	Nuorgam		-
53	Kostamo		-				

6.6.1.4. Kemikaalisukellus

Kemikaalisukelluksella tarkoitetaan välittömän vaaran alueella tehtäviä tiedustelu-, pelastus-, torjunta- tai muita vastaavia tehtäviä, jotka edellyttävät paineilmahengityslaitteen ja soveltuvan kemikaalisuojapuvun käyttöä. Kemikaalisukellusta suorittavan henkilön terveydelliset ja toiminnalliset vaatimukset on määritetty Pelastusukellusohjeessa.

Päätös palvelutasosta

Toimintavalmiuden ylläpitämiseksi päätoimisilla (Kemi, Tornio ja Rovaniemi) paloasemilla ylläpidetään valmiudet käynnistää kemikaalintorjuntatoimenpiteet onnettomuustilanteessa. Muilla paloasemilla, jotka sijaitsevat vaarallisten aineiden kuljetusreittien varrella tai alueella on sellaista teollisuus- tai kaivostoimintaa, joka

edellyttää kemikaalisukellusvalmiutta, kehitetään kemikaalisukellusvalmiutta riskien edellyttämällä tavalla.

6.7. Muu pelastustoiminnan taso

Päätös palvelutasosta

Muu pelastustoiminnan taso pelastuslaitoksen alueella mitoitetaan vastaamaan onnettomuusuhkia ja riskianalyysiä. Pelastustoimen tason ylläpitämiseksi ja parantamiseksi voidaan toimipisteissä käyttää kausittaista työaikasunnittelua, resurssisiirtoja sekä ulkopuolisen henkilöstön rekrytointia. Riskianalyysin perusteella pelastuslaitoksen alueella toimivat palokunnat voivat lisäksi erikoistua tiettyihin onnettomuustyyppisiin ja niiden edellyttämiin pelastustoimiin. Tällaisina erikoistumisalueina ovat pelastaminen korkealta, tunturipelastus, lumivyöryt ja kairosonnettomuudet. Liikenneonnettomuuspelastamisessa (maantie ja rautatie sekä ilmailu- ja vesiliikenne) kyetään riittävään tasoon koko pelastustoimialueella. Palvelutasopäätöksen voimassaoloaikana 2020 – 2023 kehitetään Arktisen pelastusjoukkueen toimintaa sekä vaihtoehtoisten sammutusmenetelmien käyttöä.

6.8. Meripelastus

Pelastuslaitos on varautunut merellä ja saaristossa tapahtuvien onnettomuuksien torjuntatehtäviin Kemi – Tornio alueen paloasemilta. Henkilöstöä on koulutettu yhdessä merivartioston kanssa talvella ja kesällä pidettävillä harjoituksilla. Tavoitteena on, että pelastuslaitoksella on jatkuva valmius lähettää veneyksikkö merialueella tapahtuviin onnettomuuksiin.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ylläpitää meripelastusvalmiutta kouluttamalla henkilöstöä sekä kehittämällä kalustoa yhteistyössä toimintaan osallistuvien viranomaisten kanssa.

6.9. Kansainvälinen toiminta

Pelastuslain 38 §:n mukaan sen lisäksi, mitä valtioiden välillä on sovittu, sisäministeriö voi Euroopan unionin, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, milloin avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäministeriö voi myös pyytää tarvittaessa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua Euroopan unionilta, toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä.

Lapin pelastuslaitoksen alueella on laadittu sopimukset kansainvälisen toiminnan periaatteista ja kustannustenjaosta. Sopimuksessa pelastuslaitos sitoutuu antamaan apua myös Suomen valtion rajojen ulkopuolelle.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ylläpitää kansainvälisiä suhteita osallistumalla yhteisiin koulutus- ja harjoitustilaisuuksiin sekä ylläpitää henkilöstön ja kaluston valmiutta sopimusten mukaisesti. Arktisen pelastusjoukkueen hyödyntämisen mahdollisuus kansainvälisissä tehtävissä selvitetään suunnittelukaudella 2020 -2023.

6.10. Ensivastetoiminta

Alueen pelastustoimi voi huolehtia lakisääteisten tehtäviensä lisäksi myös muista erikseen sovitusta palveluista (esim. ensivastetoiminta). Lakisääteisten pelastustoimen tehtävien lisäksi hoidettavat tehtävät eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kohutonta haittaa pelastustoimen tehtävien hoitamiselle.

Ensivastetoiminta on sopimuksen mukaista toimintaa, jossa toiminnan harjoittajan ja sairaanhoitopiirien välillä on sovittu mm. kustannusten jaosta, koulutus-, vastuu- ja kalustokysymyksistä. Ensivastetoiminta on terveystoimintamaisen vastuulla ja valvonnassa.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos suorittaa ensivastetoimintaa sopimusten puitteissa. Toiminnan laajuus ja taso perustuu asianomaisten viranomaisten määrittämään palvelutasoon sekä pelastustoimen määrittämään riskialuejaotukseen, jossa huomioidaan lisäksi eri tulosalueiden erityispiirteet. Ensivastetoimintaa kehitetään yhdessä sairaanhoitopiirien ja palokuntien kanssa siten, että saavutetaan mahdollisimman toimiva ensivastetoiminta Lapin pelastustoimen alueelle. Ensivastetoiminnan kustannukset peritään palvelun ostajalta.

6.11. Öljyntorjunta

Öljyntorjunnalla tarkoitetaan pelastustoimen ja muiden viranomaisten suorittamaa öljyvahingon jälkeistä torjuntatyötä ja sitä seuraavaa alueen puhdistamista sekä onnettomuusalueen ennallistamista. Pelastustoimen öljyntorjunta jakautuu meri- ja maa-alueilla tapahtuviin öljyntorjunnan operatiivisiin tehtäviin. Öljyntorjunnan suunnittelu on osa pelastuslaitoksen laatimaa öljyntorjuntasuunnitelmaa.

Nykytila

Pelastustoimen öljyntorjunnasta säädetään pelastuslaissa 2011/379, 27 § ja sekä ympäristöhallinnon säädöksissä.

Pelastuslaitos on laatinut pelastuslaitoksen toiminta-alueelle (Lappi) maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjunnasta suunnitelman. Öljyntorjunnan valmiuskustannukset katetaan pääsääntöisesti Öljysuojarahaston varoista.

Öljyntorjuntaan liittyvät tehtävät ovat pelastuslain mukaisia tehtäviä.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ylläpitää maa- ja merialueilla tapahtuvia öljyvahinkoja varten öljyntorjuntasuunnitelman mukaista valmiutta. Pelastuslaitos laatii / päivittää suunnittelukauden aikana suunnitelman maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjunnasta (Öljyntorjuntasuunnitelma). Rajavartiolaitos vastaa aavalla merellä tapahtuvasta öljyntorjunnasta 2011/379, 27 a §.

6.12. Palontutkinta

Pelastuslain 41 §:n mukaan pelastuslaitoksen on suoritettava palontutkinta. Palontutkinnan tavoitteena on vastaavien onnettomuuksien ehkäisy ja vahinkojen rajoittaminen sekä pelastustoiminnan ja toimintavalmiuksien kehittäminen. Palontutkinnassa arvioidaan tulipalon sytymissyys ja selvitetään tarvittavassa laajuudessa palon syttymiseen ja leviämiseen vaikuttaneet tekijät, palosta aiheutuneet vahingot ja vahinkojen laajuuteen vaikuttaneet tekijät sekä pelastustoiminnan kulku. Selvityksen laajuuteen vaikuttaa erityisesti palon seurausten vakavuus.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos suorittaa palontutkintaa siitä antamansa ohjeistuksen mukaisesti. Toimintaa kehitetään yhdessä poliisin kanssa mm. koulutuksen avulla.

6.13. Sammutusvesijärjestelyt

Pelastuslain 30 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee tehdä suunnitelma sammutusveden hankinnasta ja toimittamisesta (*sammutusvesisuunnitelma*) yhteistyössä pelastustoimen alueeseen kuuluvien kuntien ja pelastustoimen alueella toimintaa harjoittavien vesihuoltolaissa (119/2001) tarkoitettujen vesihuoltolaitosten sekä näille vettä toimittavien vesilaitosten kanssa. Sammutusvesisuunnitelma on laadittava siten, että sammutusveden hankinta ja toimittaminen vastaavat 29 §:ssä tarkoitetussa palvelutasopäätöksessä määritellyjä onnettomuusuhkia. Sammutusvesisuunnitelman hyväksyy alueen pelastustoimi.

Kunnan tulee huolehtia alueellaan sammutusveden hankinnasta pelastuslaitoksen tarpeisiin sammutusvesisuunnitelmassa määritellyllä tavalla. Kunnan tulee ottaa sammutusveden hankinta huomioon vesihuoltolain mukaisessa vesihuollon kehittämissuunnitelmassa sekä hyväksyessään vesihuoltolaitokselle vesihuoltolaissa tarkoitetun toiminta-alueen. Kunnan vastuulla olevaan sammutusveden hankintaan kuuluu lisäksi velvollisuus huolehtia sammutusvesisuunnitelmassa määritellyistä sammutusveden ottopaikoista luonnonvesilähteisiin.

Pelastustoimen tehtävien edellyttämät sammutusvesijärjestelyt perustuvat pelastusyksiköillä ja säiliöautoilla kuljetettavan sammutusveden lisäksi kuntien ylläpitoon vesiasema- ja palopostijärjestelmiin sekä luonnon vedenottopaikkoihin.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos päivittää pelastuslain 30 §:n mukaisen sammutusvesisuunnitelman yhdessä kuntien kanssa suunnitelmakauden 2020 - 2023 aikana. Lisäksi pelastuslaitos tukee ja antaa asiantuntija-apua kuntien, yritysten ja laitosten sammutusvesijärjestelyjen suunnittelussa ja tukee sammutusvesijärjestelyitä pelastustoimen säiliöautoilla.

6.14 Yhteistyöjärjestelyt pelastustoiminnassa muiden pelastuslaitosten kanssa

Yhteistyöstä pelastustoiminnassa on sovittu Pohjois-Suomen pelastuslaitosten kanssa (mm. arktinen pelastusjoukkue). Lisäksi yhteistyötä tehdään muidenkin pelastuslaitosten kanssa. Yhteistyötä kehitetään valtakunnallisesti mm. Suomen pelastuslaitosten kumppanuusverkoston avulla.

6.15 Yhteistyöjärjestelyt pelastustoiminnassa muiden viranomaisten kanssa

Yhteistyötä jatketaan ja kehitetään muiden viranomaisten kanssa. Erityisesti Lapin harvaan asutuilla alueilla yhteistyön tärkeys korostuu pelastustoiminnassa.

6.16 Erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoinen pelastussuunnitelma

Pelastuslain 48§:n mukaan pelastuslaitoksen on laadittava onnettomuuden varalle ulkoinen pelastussuunnitelma yhteistyössä asianomaisen toiminnanharjoittajan kanssa alueille, joilla on:

- 1) ydinenergialain (990/1987) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu ydinlaitos;
- 2) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 30 §:n 1 momentissa tai 62 §:n 1 momentissa tarkoitettu tuotantolaitos, josta toiminnanharjoittajan tulee laatia turvallisuusselvitys;
- 3) ympäristönsuojelulain (527/2014) 112 §:n 1 momentissa viidennessä kohdassa tarkoitettu suuronnettomuuden vaaraa aiheuttava kaivannaisjätteen jätealue;
- 4) vaarallisten aineiden kuljetuksesta rautatiellä annetun valtioneuvoston asetuksen (195/2002) 32 §:n mukainen järjestelyratapiha; tai
- 5) vaarallisten aineiden kuljetuksesta ja tilapäisestä säilytyksestä satama-alueella annetun valtioneuvoston asetuksen (251/2005) 8 §:n mukainen satama-alue.

Ulkoisessa pelastussuunnitelmassa määritellään toimenpiteet, joilla onnettomuudet ja niistä aiheutuvat seuraukset voidaan rajata ja hallita mahdollisimman tehokkaasti. Suunnitelmaa laadittaessa pelastuslaitoksen on kuultava vaaralle alttiiksi joutuvaa väestöä sekä oltava riittävässä yhteistyössä oman alueen ja naapurialueiden viranomaisten kanssa. Pelastuslaitoksen ja toiminnanharjoittajan on huolehdittava yhteistyössä suunnitelmasta tiedottamisesta sekä järjestettävä harjoituksia pelastussuunnitelman toimivuuden varmistamiseksi.

Ulkoisen pelastussuunnitelman ja harjoitusten toteutumista valvoo aluehallintovirasto. Tapahtuneesta onnettomuudesta on tehtävä merkinnät 91 §:ssä tarkoitettuun toimenpiderekisteriin.

Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisesta, uusimisesta ja sisällöstä, väestön kuulemisesta suunnitelman laatimisen yhteydessä ja suunnitelmasta tiedottamisesta, suunnitelman mukaisista harjoituksista, suunnitelman ja harjoitusten toteutumisen valvonnasta sekä asianomaisissa kohteissa tapahtuneita onnettomuuksia koskevien tietojen merkitsemisestä pelastustoimen toimenpiderekisteriin.

Päätös ulkoisista pelastussuunnitelmista sekä suuronnettomuusharjoituksista:

Pelastuslaitos laatii ja päivittää pelastuslain mukaisesti ulkoiset pelastussuunnitelmat sekä järjestää lain veloitteen ja laaditun suunnitelman mukaisesti suuronnettomuusharjoitukset yhdessä toiminnan harjoittajien sekä yhteistyöviranomaisten kanssa.

Pelastuslaitoksen päällystöhenkilöstö on veloitettu osallistumaan em. suunnitelmien päivitykseen ja laadintaan sekä osallistumaan harjoituksiin kohdetuntemuksen parantamiseksi. Em. tehtävään erikoistunut henkilöstö avustaa suunnitelmien ja harjoitusten suunnittelussa ja järjestämisessä.

7. VARAUTUMINEN JA VALMIUSSUUNNITTELU

7.1. Varautumisen lakisääteiset perusteet

Viranomaisten yleisestä varautumisvelvoitteesta säädetään valmiuslain (1552/2011) 12 §:ssä. Säädöksen mukaan mm. kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Nykytila

Vuoden 2019 alusta voimaan tulleen pelastuslain muutoksessa (64§) on säädetty pelastustoimen viranomaisten varautumisesta toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseen riittävin suunnitelmin ja etukäteen tapahtuvin valmisteluin. Lisäksi pelastustoimen viranomaisten tulee toimialaansa kuuluvien väestönsuojelutehtävien hoitamiseksi kouluttaa ja varata henkilöstöä ja väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstöä sekä muuta henkilöstöä väestönsuojelutehtäviin, huolehtia väestönsuojelun johtamis-, valvonta- ja hälytysjärjestelmien perustamisesta ja ylläpidosta, varautua valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettuun väestön siirtämiseen sekä huolehtia muistakin näitä vastaavista toimenpiteistä.

Pelastustoimen viranomaiset huolehtivat niiden vastuulla olevien väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta. Pelastuslain 2 § mukaan pelastustoimen viranomaisten on huolehdittava-valmiuslain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikana tapahtuvista humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen viollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan ja siviiliväestön auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välittömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

Tavoite

Varautumisessa ja valmiussuunnittelussa tulee ottaa huomioon lisäksi keskeiset periaatepäätökset ja strategia-asiakirjat, kuten Suomen kansallinen riskiarvio 2018 (SM 5/2019), Lapin alueellinen riskiarvio 2018, Sisäisen turvallisuuden selonteko (SM 8/2016), Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VN 7/2016), Pelastustoimen strategia 2025 (SM 18/2016), yhteiskunnan turvallisuusstrategia (YTS 2017), väestön suojaamisen strategia 2007, Kuntaliiton jatkuvuudenhallinnan (KUJA1 ja 2) ohjeistukset ym. suunnittelua ohjaavat asiakirjat.

7.2. Varautumisen ja valmiussuunnittelun organisointi

Nykytila

Pelastustoimelle kuuluvasta valmiussuunnittelusta sekä sen koordinoimisesta ja ohjauksesta vastaa pelastuslaitoksen johtoryhmä, jossa valmiuspäällikkö vastaa asioiden esittelystä ja toimeenpanosta.

Pelastuslaitoksen varautuminen häiriö- ja kriisitilanteisiin on henkilöstöressurssien osalta todettu puutteelliseksi. Toimipaikkojen vastuuhenkilöt vastaavat oman toimipaikkansa jatkuvuuden hallinnasta ja varautumisesta. Varautumisen ja valmiussuunnittelun merkitystä osana koko päällystön toimenkuvaa on tarve korostaa.

Tavoite

Varautumisessa korostuu yhteiskunnan voimavarojen tehokas käyttö sekä eri viranomaisten ja yhteistyötahojen yhteistoiminta. Pelastuslaitoksen varautumisen häiriö- ja kriisitilanteisiin tulee olla aktiivista jatkuvaa toimintaa.

Varautumis- ja valmiussuunnittelutehtäviä hoidettaessa muiden virkatehtävien ohella on haasteena erityisosaamisen ja asiantuntemuksen kehittyminen

Varautumis- ja väestönsuojelutehtävien lakisääteisten velvoitteiden toteuttaminen edellyttää vähintään kolmea (3) htv:ta.

Päätös palvelutasosta

Varautumisen ja väestönsuojelun päämääränä on luoda suuntaviivat pelastuslaitoksen varautumiselle normaaliolojen häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten sekä määrittellä toimenpiteet erilaisten poikkeusolojenvalmiuden kohottamiselle. Tavoitteena on ehkäistä ja hallita onnettomuus- ja häiriötilanteet siten, ettei tapahtumista pääse muodostumaan hallitsemattomia kriisitilanteita. Tukeudutaan mahdollisimman pitkälti normaaliolojen järjestelyihin.

Valmiussuunnittelun kehitysryhmä jatkaa varautumiseen ja väestönsuojeluun liittyvän toiminnan kehittämistä ja arvio uudelleen varautumiskentän tehtävät ja suunnitteluresurssit. Päätöksen yksityiskohtaisempi tarkastelu tulee sisältymään osaksi pelastuslaitoksen seuraavaa valmiussuunnitteluprosessia.

Tehtävä- ja virkajärjestelyin suunnitelmakaudella järjestetään kaksi päätoimista henkilöä (esim. valmiuspäällikkö ja –suunnittelija tai vast.) varautumistehtävään ja kolmas htv jakautuu usean viranhaltijan kesken.

Osallistutaan aktiivisesti varautumisen verkostoyhteistyöhön eri viranomaisten, kuntien ja järjestöjen kanssa.

7.3. Kuntien valmiussuunnittelun tukeminen

Pelastuslain (27 §) mukaan pelastuslaitos tukee pelastustoimen alueeseen kuuluvan kunnan valmiussuunnittelua, jos siitä on kunnan kanssa sovittu. Valmiussuunnittelun tukemisesta sovittaessa on huomioitava aluehallintovirastoista annettu laki (896/2009), jonka mukaan AVI:n yhtenä tehtävä on kuntien valmiussuunnittelun tukeminen ja varautumisen yhteensovittaminen alueellaan. Lisäksi pelastuslaki (47 §) velvoittaa kunnat osallistumaan pelastustoiminnan suunnitteluun ja tarvittaessa myös pelastustoimintaan. Pelastuslaitoksella on velvollisuus ohjata ja yhteen sovittaa tätä suunnittelua (PeL 64 §).

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos pyrkii tukemaan ja opastamaan kuntia valmiussuunnittelussa erityisesti yleisten osien osalta Pelastusopiston julkaiseman mallin mukaisesti. Pelastuslaitos on aktiivisesti kunnan apuna erilaisten kriisitilanteiden, kuten myrskyjen, tulvien, talousveden jakeluhäiriöiden, jne. hoidossa erityisesti toiminnan nopean käynnistämisen ja tilannekuvan tuottamisen osalta.

Pelastuslaitos tekee tarvittavat sopimukset pelastustoimen yhteistoiminnan ehtoista ja menettelytavoista eri yhteisöjen kanssa. Pelastuslaitoksen nimeämät päällystöviranhaltijat toimivat pelastuslaitoksen yhdyshenkilöinä ja asiantuntijoina valmiuspäällikön tukemana kuntien vastuulla olevassa valmiussuunnittelussa ja väestönsuojelussa.

Pelastuslaitos nimeää väestönsuojelun yhdyshenkilöt kuntien poikkeusolojen johtokeskuksiin (pelastuslaitoksen päällystöstä).

7.4. Varautumiskoulutus

7.4.1. Väestönsuojeluorganisaatioiden koulutus

Pelastuslain 64 § mukaan kukin viranomainen huolehtii poikkeusolojen väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta ja kouluttamisesta. Pelastusopisto antaa lain perusteella väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstölle koulutusta sekä varautumista edistävää koulutusta. Sisäministeriö ja aluehallintovirasto voivat määrätä väestönsuojelun johto- ja muun erityishenkilöstön osallistumaan pelastusopiston järjestämään väestönsuojelukoulutukseen enintään kymmeneksi vuorokaudeksi vuodessa (PeL67§).

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos huolehtii omaan organisaatioon varattujen johto- ja erityishenkilöiden koulutuksesta yhteistyössä Pelastusopiston kanssa. Muuhun pelastustoimen varautumiseen liittyvän henkilöstön koulutuksesta vastaa pelastuslaitos. Koulutus tavoite palvelutasopäätöskaudelle johto- ja erityishenkilöstön osalta on 75 %.

Kunnat vastaavat omaan varautumiseensa liittyvän johto- ja erityishenkilöstön koulutuksesta sekä muun henkilöstön koulutuksesta. Yksityiskohtaisempi väestönsuojeluorganisaation normaaliajan ja poikkeusolojen koulutussuunnitelma käydään läpi pelastuslaitoksen valmiussuunnitelmassa.

Yhteistyötä yhteistoimintatahojen ja –järjestöjen kanssa jatketaan kouluttajavalmiuksien kehittämiseksi. Pelastuslaitos toimii aktiivisesti pelastuskoiratoimintaa (ns. PETO-koirakot) harrastavien järjestöjen ja yhdistysten kanssa alueellisen valmiuden kehittämiseksi

7.5.2. Omatoimiseen varautumiseen valmentava koulutus ja neuvonta

Pelastuslaitoksella on riittämättömät resurssit järjestää omatoimiseen varautumiseen liittyvää koulutusta. Omatoimiseen varautumiseen valmentavaa koulutusta antavat ensisijaisesti SPEK ja MPK. Pelastusviranomaiset osallistuvat asiantuntijoina koulutus- ja harjoitustapahtumiin.

Päätös palvelutasosta

Toimitaan yhteistyössä SPEK:n ja MPK:n kanssa omatoimisen varautumisen kouluttajakoulutuksen osalta. Pyritään huomioimaan omatoimisen varautumisen koulutuksen tarpeet osana turvallisuusviestintää.

7.4.3. Valmius- ja suuronnettomuusharjoitukset

Pelastustoimella on oltava valmius kansallisten kriisien ja suuronnettomuuksien tehokkaaseen ja laaja-alaiseen johtovastuuseen ja hoitoon.

Nykytila

Pelastuslaitos on laatinut suuronnettomuusharjoitusten suunnitelman, jossa huomioidaan pelastustoimijohtoiset harjoitukset, turvallisuusselvityslaitosten joka kolmas vuosi toteutettavat harjoitukset sekä Finavian kanssa toteutettavat pidettävät harjoitukset. Pelastuslaitos osallistuu myös Barents Rescue -harjoitukseen, paikallispuolustusharjoitukseen sekä erikseen sovittaviin valmius- ja suuronnettomuusharjoitukseen.

Barents Rescue -harjoitukset järjestetään joka toinen vuosi järjestämisvastuun kiertäessä Ruotsin, Norjan, Suomen ja Venäjän kesken. Ruotsi on järjestämisvastuussa vuonna 2019. Pelastuslaitos on mukana suunnittelemassa Pelastuspalveluseminaareja, mikäli ne saadaan uusimuotoisena käynnistymään.

Valmius- ja suuronnettomuusharjoituksia on kohdistettava erityisesti liikenteeseen, sähkö-, energia- ja viestiliikenteen häiriötilanteisiin, poikkeuksellisiin sääilmiöihin (myrskyt, rankkasateet, tulvat) sekä vaarallistenkemikaalien ja räjähteiden valmistamiseen, käsittelyyn ja varastointiin (CBRNE -valmius). Lapin alueen erityispiirteinä harjoitukseen on sisällyttävä myös metsä- ja turvetuotantoalueisiin liittyvät suurpalot.

Tilannejohtamisvalmiuksia parannetaan uudistamalla vaiheittain johtamisjärjestelmää. Tilannekeskuksen valmiutta tunnistaa ennakolta häiriötilanteita ja tukea eri toimialoja pelastuslaitoksen tilannekuvalla on tarpeen kehittää.

Päätös palvelutasosta

Suuronnettomuuksien varalta ylläpidetään tarpeellinen määrä operatiivisia johtamis- ja toimintasuunnitelmia ja hankitaan tarvittavaa kalustoa ja varusteita.

Osallistutaan Pelastusopistoon ja aluehallintoviraston järjestämiin valmiusharjoitukseen sekä järjestetään vuosittain omia, suunnitelman mukaisia suuronnettomuusharjoituksia sekä osallistutaan muiden viranomaisten järjestämiin yhteistoimintaharjoituksiin.

Harjoitukset kohdennetaan alueellisen riskikartoituksen uhkakuvien asettamien tarpeiden mukaisesti. Harjoitustoiminta suunnitellaan ja järjestetään tarvittaessa yhdessä aluehallintoviraston kanssa. (Vn:n asetus pelastustoimesta 5§).

7.5. Väestön suojaaminen

Pelastuslain 32 §:n mukaan väestön varoittaminen ja suojaaminen ovat pelastuslaitoksen vastuulla olevaa pelastustoimintaa. Tärkeimpiä tehtäviä ovat väestön varoittamiseen tarkoitettujen järjestelmien ylläpito, rakenteellisen väestönsuojelun valvonta ja ohjaus sekä evakuointien suunnittelu.

Pelastuslain ohella väestön suojaamista ohjaa Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017. Yhteiskunta pyrkii suojaamaan väestön hengen ja terveyden kaikissa turvallisuustilanteissa mahdollisimman hyvin. Väestön suojaamisen yleisenä tavoitteena on, että väestö kyetään suojaamaan normaaliolojen onnettomuus- ja muissa vaaratilanteissa siten, että ihmishenkiä ei menetetä.

Aseellisen konfliktin aikana väestö varaudutaan riskiarvioiden ja uhkatilanteiden mukaisesti suojaamaan väestönsuojiiin, mahdollisimman hyvän suojan antaviin sisätiloihin tai evakuointien (väestön siirtäminen) avulla.

7.5.1. Väestön varoittaminen

Pelastuslain 27 §:n mukaan pelastuslaitoksen on huolehdittava alueellaan väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteissa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä. Väestön varoittamiseen tarvittavien laitteistojen (väestöhälyttimien) sijoittaminen määräytyy ensisijaisesti siten, että asutuskeskukset saadaan hälyttimien kuuluvuusalueen piiriin. Tämän lisäksi hälyttimien sijoitteluun vaikuttaa normaaliajan riskitekijät, kuten vaarallisten aineiden kuljetukset sekä vaarallisten aineiden teolliseen käyttöön ja varastointiin liittyvät riskit. Lapin pelastuslaitos on laatinut normaaliajan riskeihin perustuvan riskiarviointiohjeen väestöhälyttimien sijoituksesta. Väestön varoittamiseen tarvittavien järjestelmien peittoalueet määräytyvät siten, että ensisijaisesti riskikohteiden lähialueiden asutuskeskukset saadaan hälyttimien kuuluvuusalueen piiriin. Arviointiin kuuluvat mm. vaarallisten aineiden kuljetukset sekä vaarallisten aineiden teolliseen käyttöön ja varastointiin liittyvät riskit.

Pelastuslaitoksen tekemän kartoituksen mukaan Lapin taajamien väestöhälyttimet ovat laajalti teknisesti vanhentuneita sekä toimintakyvyltään epävarmoja. Väestöhälytinsäilytysjärjestelmä edellyttää jatkuvaa uusimista ja täydentämistä. Uusintaa ja täydentämistä on viime vuosina tehty pääasiassa Meri-Lapin alueella VT-4:n, junaradan sekä teollisuus- ja varastoalueiden läheisyydessä.

Tavoite

Väestöhälytinhankinnoissa huomioidaan yhteistyömahdollisuudet vaarallisia aineita valmistavien, käyttävien, varastovien tai niitä kuljettavien yritysten kanssa. Väestön varoittamisessa korostuu myös tehokas monikanavaviestintä mm. sähköistä mediaa hyödyntäen.

Päivitetään väestönhälyttimien investointisuunnitelma.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos huolehtii osaltaan, että väestöä voidaan varoittaa yleisellä vaara-merkillä ja tilanteen edellyttämällä vaaratiedotteilla. Väestön varoittaminen toteutetaan taajamissa ja erityisten riskikohteiden läheisyydessä kiinteiden väestöhälyttimien kautta. Muilla alueilla varoittaminen toteutetaan liikuteltavien hälyttimien avulla.

Vanhoja sireenityyppisiä väestöhälyttimiä uusittaessa ja uusia hälyttimiä hankittaessa siirrytään elektronisten hälyttimien käyttöön, jotka mahdollistavat sekä yleisen vaaranmerkin että puheviestien antamisen. Hälyttimien sijoitus määräytyy pelastuslaitoksen riskikartoituksen perusteella. Väestöhälyttimien hankinnassa huomioidaan liikuteltavien hälyttimien käyttömahdollisuudet.

Uusia väestöhälyttimiä hankintaan vuosittain 2-4 kpl. Hälyttimien hankinta liitetään investointisuunnitelmaan ja hankinnoille haetaan palosuojelurahaston avustukset. Väestön varoittamisessa huomioidaan Hätäkeskuslaitoksen 112Suomi –sovelluksen hyödyt vaaratiedottamisessa.

7.5.2. Säteilynvalvonta

Pelastustoimialueella on Säteilyturvakeskuksen säteilynvalvontajärjestelmään (USVA) kuuluvia säteilynvalvonta-asemia. Valvonta-asetat kattavat koko maakunnan alueen. Pelastuslaitos tarjoaa tarvittaessa tilat valvonta-asemia varten.

Kiinteiden mittausasemien lisäksi pelastuslaitoksen normaaliolojen kalustoon sekä vss -materiaaliin sisältyy mukana kuljetettavaa säteilymittauskalustoa. Ulkoisen säteilyn valvonnassa noudatetaan Säteilyturvakeskuksen antamia ohjeita. Säteilynvalvonnan toteutus esitetään tarkemmin pelastuslaitoksen valmiussuunnitelmassa.

Tavoite

Toimialueittain koulutetaan riittävästi mittaushenkilöstöä. Kehitetään koulutusyhteistyötä ja harjoituksia STUK:n kanssa.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos hankkii mittauskalustoa ja ylläpitää valmiutta normaaliajan onnettomuuksissa (kuljetus- ja rakennuspaloon liittyvät paikalliset säteilylähteet) mukana

olevien säteilylähteiden vaaran tunnistamiseksi. Pelastuslaitos vastaa omaan toimintaan tarvittavien säteilymittareiden tarkastuksesta, huollosta ja ylläpidosta.

7.5.3. Väestönsuojat

Väestönsuojien tarkoituksena on antaa suojaa ionisoivalta säteilyltä, myrkyllisiltä aineilta, rakennus sortumilta sekä asevaikutuksilta. Suojien rakentamista ja tarkastamista koskevat säädökset sisältyvät pelastuslakiin sekä valtioneuvoston asetuksen väestönsuojista.

Suojista valtaosa on rakennettu asuinrakennusten ja työpaikka- tai liikerakennusten yhteyteen. Loput suojista ovat johtokeskuksia ja yleisiä väestönsuojia.

Päätös palvelutasosta

Annetaan lausuntoja väestönsuojien rakentamissuunnitelmista, suoritetaan suojien käyttöönottotarkastuksia sekä osallistutaan muuhunkin rakenteellisen väestönsuojelun ohjaukseen ja valvontaan.

Valvotaan väestönsuojien asianmukaista ylläpitoa ja suoritetaan suojan yleisluontoisia tarkastuksia palotarkastusten yhteydessä. Valvonnassa siirrytään yleisluontoiseen tarkastamiseen ja asiakirjavalvontaan.

Järjestetään väestönsuojien ylläpitoon ja käyttökuntoon laittoon valmentavia väestönsuojan hoitajan kursseja yhteistyössä SPEK:n kanssa, minkä lisäksi valistusta ja neuvontaa annetaan palotarkastusten yhteydessä.

7.5.4. Väestön evakuointi

Evakuointien suunnittelu- ja varautumisvelvoitteet sisältyvät pelastuslain 64 §:ään, jossa veloitetaan varautumaan valmiuslain 121 §:ssä tarkoitettuun väestön siirtämiseen (4 mom).

Pelastuslain ohella poikkeusolojen evakuointeihin liittyviä järjestelyitä käsitellään myös valmiuslain 17 luvussa. Myös (PeL48 §) erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisissa pelastussuunnitelmissa tulee tarvittaessa ottaa huomioon väestön evakuoimiseen (suojaväistö) liittyvät järjestelyt.

Evakuointisuunnittelua ohjeistaa Sm:n ohje väestön evakuointien suunnittelusta ja toimeenpanosta (2003). SM on ohjeistanut pelastuslaitoksia soveltamaan nykyistä ohjetta nykyisen lainsäädännön ja toimintaympäristön mukaan.

Evakuointisuunnittelun perusteena ovat onnettomuusriskien kartoitus ja eri viranomaisilta saatavat uhka-arviot. Normaaliolojen toimivaltuus evakuointien määrittämisestä perustuu PeL 36 §:n mukaisiin pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksiin. Poikkeusolojen laajamittaisten evakuointien toimivalta on valmiuslain 121 §:n nojalla valtioneuvostolla ja vastuu evakuointien yleisjohtosta sisäasiainministeriöllä.

Tavoite

Pelastuslaitos on tehnyt aluettaan koskevan evakuointisuunnitelman ja luovuttanut sen ohjeiden mukaisesti lääninhallitukselle vuonna 2005. Suunnitelma päivitetään keskeisten hälytys- ja yhteystietojen osalta kahden vuoden välein. Evakuointisuunnittelu ja evakuointivalmiuden tehdään virkatyönä. Evakuointien harjoittelu sisältyy valmius- ja suuronnettomuusharjoituksiin. Evakuointisuunnitelmat vaativat tarkistamisen ja päivittämisen yhteistyössä kuntien kanssa heti uuden ohjeistuksen ilmestyttyä.

Päätös palvelutasosta

Ylläpidetään evakuointia edellyttävää uhka-analyysiä sekä suunnitelmaa ja valmiutta vaarassa olevan väestön siirtämiseksi pois vaara-alueelta.

Evakuointisuunnitelma integroidaan kunnissa laadittuihin tai laadittaviin evakuoidun väestön huoltosuunnitelmiin. Evakuointisuunnittelu kattaa kaikki uhkamallit sekä turvallisuustilanteet: normaaliolot, häiriötilanteet ja poikkeusolot. Erityisesti normaaliolojen uhkamallien ja häiriötilanteiden vaatimaa evakuointisuunnittelua kehitetään yhteistyössä alueen kuntien kanssa.

Pelastuslaitos osallistuu omalta osaltaan evakuointiin tarvittavan henkilöstön koulutukseen. Evakuointisuunnitelman päivittäminen käynnistetään väestönsiirtojen osalta laaja-alaisena yhteistyönä ja toimivuus arvioidaan valmiusharjoituksissa

7.6. Pelastustoiminnan johtaminen eri uhka- ja häiriötilanteissa

Johtaminen on elintärkeä toiminto, joka luo pohjan muiden toimintojen turvaamiselle. Johtamiskyky on kyettävä turvaamaan kaikissa tilanteissa ja kaikilla toimintatasoilla. Tehokas häiriötilanteiden hallinta edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, tilannekuvan ja viestinnän välillä. (YTS 2017)

Häiriötilanteen hallinnassa noudatetaan samoja periaatteita sekä normaali- että poikkeusoloissa. Myös pelastuslaitoksen johtamisjärjestelyt perustuvat kaikissa tilanteissa normaaliolojen johtamisjärjestelyihin

7.6.1. Johtamistoiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Yhteiskunnan häiriötilanteiden laatu ja laajuus sanelevat osaltaan johtamistoiminnan tehostamisen tarpeet. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi lomien siirtämistä, päivystys- ja varallaolovahvuuden kasvattamista, pelastuslaitoksen johtokeskuksen, johtokeskusyksikön ja asemapaikkojen miehittämistä sekä johtamis- ja viestisuunnitelmien tarkastamista ja viranomaisyhteistyön lisäämistä. Lähtökohtana ovat normaaliolojen johtamisjärjestelyt.

Poikkeusolojen johtamisorganisaatiota laajentaa perustettavien väestönsuojelumuodostelmien (suojelulohkot ja -yksiköt) johtaminen. Eri uhkakuviin liittyvän johtamisvalmiuden kehittämisessä pyritään noudattamaan SM:n antamia yhtenäisiä ohjeita.

Pelastuslaitoksen poikkeusolojen pelastus- ja väestönsuojelutoimintaa varten

tarvittava henkilömäärä on noin 900 henkilöä. Tästä määrästä noin 400 henkilöä tarvitaan pelastusyksiköitä, -joukkueita ja -komppanioita sekä tiedustelu- ja pelastuskoira-ryhmiä varten. Muulla henkilöstöllä miehitetään mm. suojelulohkojen ja -yksiköiden johtokeskukset ja -paikat.

Päätös palvelutasosta

Pelastustoimialueelle perustettavien pelastusyksiköiden, -joukkueiden ja -komppanioiden hälyttäminen ja johtaminen perustuu kaikissa turvallisuus-tilanteissa normaaliolojen järjestelyihin. Erikseen perustettavat tiedustelu-, huolto-, kalusto- ja pelastuskoiraryhmät alistetaan tilanteen mukaan pelastusmuodostelmien johdettavaksi. Poikkeusolojen pelastus- ja väestönsuojelutoimia koordinoidaan ja johdetaan pelastustoimen johtokeskuksesta.

Kunnan ja kunnan eri toimialojen perustamisvastuulla olevien väestön-suojelumuodostelmien johtamisesta vastaa kunta ja kunnan ne toimialat, joille muodostelman perustaminen kuuluu. Pelastustoiminnan johtamista ja muiden väestönsuojelumuodostelmien johtamista yhteen sovittaa kunnan johtokeskukseen nimetty pelastuslaitoksen yhteyshenkilö.

7.6.2 Omatoiminen varautuminen

Omatoiminen varautuminen on yksittäisten kansalaisten, yritysten, organisaatioiden ja taloyhtiöiden valmistautumista erilaisia onnettomuuksia, erityistilanteita ja poikkeusoloja varten. Omatoimisen varautumisen organisaatiot toimivat viranomaisten ohjeiden mukaisesti pyrkien itsenäisesti säilyttämään toimintakyvyn ja elinolosuhteet mahdollisimman pitkään.

Omatoimisen varautumisen henkilöstö asuinkiinteistöissä, yrityksissä ja laitoksissa toteuttavat varautumista käytännössä jo normaaliaikana. Pelastussuunnitelman laadinta on osa omatoimista varautumista. Pelastussuunnitelmassa selvitetään mm. toimintaa uhkaavat riskit, toimenpiteet niiden ehkäisemiseksi, toimintamallit riskitilanteessa sekä asianosaisille annettavat ohjeet.

Omatoiminen varautuminen on osa väestönsuojelua. Lapissa omatoimisen varautumisen tarpeet viranomaisavun pitkien etäisyyksien ja esim. nopeasti muuttuvien sääolosuhteiden vuoksi on erityisen suuret myös normaalioloissa. Omatoiminen varautumisen veloitteet rakennuksen omistajalle, haltijalle sekä toiminnanharjoittajalle on määritetty pelastuslain 14 §:ssä.

Pelastuslain 15§:ssä määritellään pelastussuunnitelma laadittavaksi mm. omatoimiseen varautumiseen liittyvistä toimenpiteistä. Pelastussuunnitelman sisältöä tarkennetaan lisäksi valtioneuvoston asetuksella (407/2011).

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos ohjaa ja kouluttaa omatoimiseen varautumiseen alueella yhteistyössä SPEK:n, MPK:n ja muiden toimijoiden kanssa sekä turvallisuusviestinnän kautta.

Suojelulohkoille ja -yksiköille määritetään johtokeskukset tai -paikat sekä näille

henkilöstötarve. Johtopaikkojen tilavarauksista sekä niiden miehityksestä päättää pelastuslaitos.

7.6.3. Pelastuslaitoksen johtokeskus

Pelastuslain 77 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee järjestää pelastustoiminnan johtamistilat ja muut edellytykset siten, että johtaminen on mahdollista myös poikkeusoloissa.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos käyttää johtokeskuksenaan Rovaniemen paloasemalla, suojatiloissa sijaitsevaa johtokeskustaan, jota käytetään myös tarvittaessa suuronnettomuoksien ja häiriötilanteiden niin vaatiessa. Myös Kemin paloaseman tilannekeskuksen ja koulutustilan muodostamalla kokonaisuudella on henkilöstön, tilojen ja varustuksen puolesta hyvä valmius toimia tarvittaessa johtokeskuksena normaaliajan erityistilanteissa.

Johtamistoimintaan tarvittava henkilöstö hälytetään pelastuslaitoksen päällystöstä ja osin myös miehistöstä muodostetuilla ryhmähälytyksillä. Johtamisvalmiutta kohotetaan turvallisuustilanteen muuttuessa tarpeen mukaan. Tilannekeskuksissa toimivilla päivystävillä palomestareilla on erityinen velvoite seurata ennakoivasti turvallisuustilanteiden muutoksia sekä käynnistää johtokeskuksen perustamistoiminnot turvallisuustilanteen muutosten sitä edellyttäessä.

7.6.4. Yhteydet kuntien ylläpitämiin väestönsuojelumudostelmiin

Pelastustoimen ja hätäkeskusten organisaatiomuutokset, pelastuslain veloitteet sekä tietoliikennetekniikan nopea kehitys edellyttävät pelastustoimen johtamisjärjestelmän osittaista uusimista. Kaikille hallinnon tasoille luodaan kyky muodostaa tilannekuvaa sekä jakaa sitä muille tarvitsijoille. Yhteensopivuus muiden keskeisten yhteistyötahojen kanssa otetaan huomioon järjestelmää kehitettäessä.

Tavoite

Seurataan valtakunnallista pelastushallinnon (turvallisuusviranomaisten) ICT-hankkeiden kehitystä ja valmistelua.

Varaudutaan osaltaan tarvittaviin laaja-alaisiin muutoksiin ja investointeihin.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos vastaa tilannekuvan ylläpitämisessä pelastuslaitoksen johtokeskuksen välillä olemassa olevia tieto- ja viestiliikenneyhteyksiä hyödyntäen.

Pelastuslaitoksen poikkeusolojen viesti- ja tietoliikenneyhteytenä käytetään normaaliolojen viestiverkkoja niin pitkään kuin mahdollista. Poikkeusoloissa korostuu viranomaisradioverkon (VIRVE) käyttö. Pelastuslaitos on mukana myös varaverkojärjestelmän kehitystyössä.

Pelastuslaitoksen johtokeskuksen ja kunnan johtokeskuksen väliseen puheensiirtoon käytetään viranomaisradioverkkoa (VIRVE) ja matkapuhelinverkkoja. Pelastuslaitoksen ja kuntien johtokeskuksista suojelupiirien-, lohkojen- ja yksiköiden johtokeskuksiin/ -paikoille järjestettävistä yhteyksistä puuttuu SM:n tarkempi ohjeistus (toistaiseksi toteuttamatta).

Datasiirron samoin kuin puhesiirron suunnittelussa pyritään huomioimaan markkinoille tulevat uudet järjestelmät ja tekniikat. Videoneuvottelujärjestelmiä hyödynnetään myös mahdollisuuksien mukaan.

Pelastuslaitos ei järjestä puhe- tai tietoliikenneyhteyksiä kunnan johtokeskuksen ja kunnan oman väestönsuojeluorganisaation välille. Näiden yhteyksien suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa kunta.

7.6.5 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen tilannekuva

Pelastuslaitoksilla ei ole omaa vakiintunutta tilannekuvajärjestelmää. Erilaisia WEB-pohjaisia tilannekuvajärjestelmiä on testattu mm. valmiusharjoituksissa. Lapin pelastuslaitoksella on tekninen valmius käyttää SM:n JOTKE -tilannekuvajärjestelmää, mutta parempi hyödyntäminen edellyttäisi vielä lisäkoulutusta.

Pelastuslaitoksella on valmius myös Erillisverkkojen Krivat – tilannekuvajärjestelmän hyödyntämiseen. Krivat on häiriötilanteiden hallinnan palvelukokonaisuus, joka helpottaa yhteiskunnan kriittisten toimintojen parissa työskentelevien tahojen varautumista häiriötilanteisiin ja mahdollistaa keskinäistä viestintää ja tilannekuvan muodostamista kaikissa olosuhteissa, myös vakavissa häiriötilanteissa.

Keväästä 2012 alkaen tulvauhka-aikoina on hyödynnetty omien www-sivujen käyttöä sekä viranomaisia, kuntia että yleisöä palvelevana tilannekuvapalveluna. Poikkeusolojen viesti- ja tietoliikenneyhteydet perustuvat normaaliolojen järjestelyihin.

Päätös palvelutasosta

Seurataan valtakunnallista pelastushallinnon (turvallisuusviranomaisten) ICT-hankkeiden kehitystä ja valmistelua.

Varaudutaan osaltaan tarvittaviin laaja-alaisiin muutoksiin ja investointeihin tulealla suunnittelukaudella.

7.7. Suojelumateriaali

Suojelumateriaalin hankinta perustuu pelastuslain 64 §:ään väestönsuojeluun varautumisesta. Materiaalihankinnat suoritetaan ennakolta pelastuslaitoksen valmius- ja hankintasuunnitelman mukaisesti. Hankinnat ovat olleet vähäisiä.

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitos hankkii ja varaa oman toimintansa edellyttämän suojelumateriaalin. Normaaliolojen tavoitteena on ylläpitää henkilökohtaisia suojavälineitä noin 1000

henkilölle. Lisäksi hankitaan tai varataan pelastuslaitoksen muodostelmien tarvitsemat ryhmäkohtaiset kalustot ja materiaalit.

Hankinnat käsitellään talousarviokäsittelyn yhteydessä. Hankinnat porrastetaan siten, että osa materiaaleista hankitaan vasta turvallisuustilanteen kiristyessä normaalioloista häiriötilanteeseen tai poikkeusoloihin.

Hankittavat väestönsuojelumateriaalit valitaan ja varastoidaan siten, että materiaalia voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti normaaliolojen valmiuden ylläpitämisessä (suuronnettomuusvalmius).

7.8. Henkilöstö-, kalusto- ja tilavaraukset

Varauksilla tarkoitetaan pelastustoimen osalta pelastus- ja väestönsuojelutehtävissä tarvittavan henkilöstön, kaluston ja tilojen varaamista pelastustoimen käyttöön poikkeusoloissa. Varauksien suunnittelu ja toteutus on olennainen osa normaaliolojen varautumistoimenpiteitä.

Pelastuslain 64 § mukaan kukin viranomainen huolehtii poikkeusolojen väestönsuojelutehtäviin tarvitsemansa henkilöstön varaamisesta. Varautumistehtävien rekisteristä säädetään pelastuslain 92 §:ssä. Varaukset toteutetaan yhteistyössä puolustusvoimien paikallisten aluetoimistojen kanssa.

Henkilöstövaraukset perustuvat asetukseen vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta (269/1977).

Päätös palvelutasosta

Pelastuslaitoksen väestönsuojelumuodostelmien (suojelulohkot ja -yksiköt) sekä evakuoinnin (järjestelykeskukset, jakopaikat, vastaanottokeskukset, -paikat ja koontumiskeskukset, -paikat) perustamiseen tarvittavan henkilöstön varaamista koskevat esitykset toimitetaan Puolustusvoimien Lapin aluetoimistoon keskitetysti noin kolmen vuoden välein.

Kuntien väestönsuojeluorganisaatioiden henkilöstövarauksista vastaavat kunnat yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa. Ajoneuvokaluston varausten osalta varausten vastaanottajaorganisaatio on toistaiseksi avoin. Pelastuslaitoksen toimitilat ovat pelastustoimen käytössä myös poikkeusoloissa. Evakuointien edellyttämät tilat varataan erikseen.

7.9. Varautumisen ja väestönsuojelun suunnitelmat

Valmiuslain 12 §:n mukaan mm. kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Pelastuslain 64 §:n mukaan pelastustoimen viranomaisten on varauduttava toimintansa hoitamiseen poikkeusoloissa mm. riittävin suunnitelmin

Päätös palvelutasosta

Eri turvallisuustilanteita koskevat hälytys-, pelastustoiminta- ja suojelusuunnitelmat sisällytetään pelastuslaitoksen valmiussuunnitelmaan. Valmiussuunnitelma tarkistetaan ja vahvistetaan suunnitelmakaudella.

Kunnat vastaavat kunnan valmiussuunnitelman yleisen osan ja toimi-alakohtaisten valmiussuunnitelmien laatimisesta. Pelastuslaitoksen nimeämät kuntakohtaiset yhdyshenkilöt toimivat asiantuntijoina kuntien valmius- ja suojelusuunnittelussa.

Valmiuspäällikkö ja pelastuslaitoksen nimeämät kuntakohtaiset yhdyshenkilöt toimivat asiantuntijoina kuntien valmius- ja väestönsuojelusuunnittelussa ja tukevat kuntien valmiussuunnittelua.

8. ASIANTUNTIJAPALVELUT

Pelastuslain 42 §:n mukaan pelastuslaitoksen tulee onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja turvallisuuden ylläpitämiseksi toimia yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja asukkaiden kanssa sekä osallistua paikalliseen ja alueelliseen turvallisuussuunnittelutyöhön.

Päätös palvelutasosta

Yhteistyön kehittämistä tehostetaan eri viranomaisten (esim. kuntien rakennus- ja terveysvalvontaviranomaisten, Lapin elinkeinokeskuksen/ympäristö ja Lapin liiton / maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset palvelut) ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Pelastuslaitos osallistuu yhdessä kunnan- ja poliisiviranomaisten kanssa alueellisten ja paikallisten turvallisuussuunnitelmien laatimiseen.

9. HENKILÖSTÖN KOULUTUS JA HARJOITTELU

Valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta sekä väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutuksesta. Alueen pelastustoimen tulee huolehtia siitä, että sopimuspalokunnan henkilöstöllä on riittävä koulutus.

Vapaaehtoisen ja toimenpidepalkkaisen henkilöstön perus- ja täydennyskoulutusta on toteutettu koulutusjärjestelmän mukaisesti. Ammattihenkilöstöstä miehistön täydennyskoulutusta tulee tehostaa niin, että koulutus on tavoitteellista ja järjestelmällistä.

Päätös palvelutasosta

Ammattihenkilöstön täydennyskoulutuksen tulee olla tavoitteellista, säännöllistä ja

ammattillisia valmiuksia kehittävää. Täydennyskoulutus toteutetaan sekä omin voimavaroin että ostopalveluna muilta koulutuksen tuottajilta. Henkilöstön koulutuksesta laaditaan vuosittainen koulutussuunnitelma.

Täydennyskoulutuksen määrä, sen sisältö ja kohderyhmä määritellään vuosittaisen koulutustarpeen ja – suunnitelman perusteella. Koulutuksen painopiste asetetaan koulutuksen laadun tavoitteelliseen kehittämiseen.

Sivutoimisen ja toimenpidepalkkaisen henkilöstön koulutuksessa noudatetaan samoja periaatteita kuin vakinaisen henkilöstönkin osalta.

Perus- ja täydennyskoulutusjärjestelmän mukaisen koulutuksen tuottaa pelastuslaitoksen henkilöstö. Pelastusviranomaiset suorittavat koulutuksen osalta tarveharkinnan ja laativat vuosittaiset, joiden pohjalta tehdään tulosalueittain koulutussuunnitelma.

Palokunnan hälytysosastossa toimivalla henkilöstöllä tulee olla suoritettuna vähintään perehdyttäminen ja sammutustyökurssi. Varalla olevalla henkilöstöllä tulee olla suoritettuna edellisten lisäksi savusukellus- ja pelastustyökurssi.

Yksikönjohtajilla tulee olla miehistön peruskoulutusjärjestelmän mukaisen koulutuksen lisäksi ryhmänjohtajakoulutus tai aikaisempi saavutettu kelpoisuus. Savusukellusta suorittavalla henkilöstöllä tulee olla voimassa olevan savusukellusohjeen mukainen koulutus ja kelpoisuus.

Pelastustoimen alueella ei ole varsinaisia pelastustoimen harjoitusalueita. Tyydyttäviä harjoituspaikkoja on saatu pelastustoimen käyttöön.

Pelastuslaitos osallistuu kahden harjoitusalueen ylläpitoon Rovaniemen lentoaseman ja Haaparannan paloaseman alueella.

10. KUSTANNUSVAIKUTUKSET

Palvelutasopäätöksessä määritellään nykyinen palvelutaso. Kehittämissuunnitelmaan määritellään tavoitetaso. Kustannusvaikutukset arvioidaan jaksoitettuna palvelutasopäätöksen voimassaoloajaksi.

Tarkoituksenmukaisella, taloudellisella ja tehokkuutta tavoittelevalla uudella palvelutasopäätöksellä haetaan synergiaetuja toimintojen yhtenäistämisen kautta.

Tavoitteena on onnettomuuksien ja vahinkojen minimointi. Painopiste toiminnassa on ennalta ehkäisevän toiminnan lisääminen. Lisääminen tehdään tehtäväkuvausten, vastuualueiden, työaikojen yms. tarkennuksina. Palvelutasoa kehitetään riskianalyysin pohjalta. Edelleen tavoitteena on, että riskianalyysin edellyttämä toiminnan taso säilytetään. Lisäksi pelastuslaitokselle suunnitellaan laatu- ja palautejärjestelmä.

Palvelutasopäätös ja sen tavoitteet tullaan johtamaan pelastustoimen henkilöstön

vuosisuunnitelmiksi, tavoitteiksi ja työohjelmiksi.

Päätös palvelutasosta

Painopiste kehittämisessä on ennalta ehkäisevän toiminnan lisääminen. Lisääminen tehdään vastualueiden, tehtäväkuvausten ja työaikojen yms. tarkennuksina ja muutoksina. Palvelutasoa kehitetään vuosittain riskianalyysin pohjalta.

Toinen pelastuslaitoksen kehittämisen painopiste on henkilöstöasiat. Lapin pelastuslaitos noudattaa pelastuslautakunnan vahvistamaa henkilöstöstrategiaa (tavoitetilaa). Lapin pelastuslautakunta päivittää tavoitetilapäätöksen / virkarakenteen vuonna 2019. Toteuttaminen rahoitetaan toimintojen tehostamisella. Palvelutasopäätös ja sen tavoitteet tullaan johtamaan pelastustoimen henkilöstön vuosisuunnitelmiksi, tavoitteiksi ja työohjelmiksi. Palvelutasopäätöksellä haetaan synergia-etuja toimintojen yhtenäistämisen kautta.

Palvelutason tavoitteet ja toiminnan taso on saavutettavissa ilman erityisiä tai merkittäviä tasokorotuksia käyttötalouteen. Edellytyksenä on kuitenkin, että rakenteelliset muutokset ja toiminnan tehostaminen toteutetaan edellä olevien päätösten periaatteiden mukaisesti.

Kalustoa kierrätetään riskialueiden luomassa prioriteetissa ja raskaan kaluston poisto-aika on noin 25 vuotta.

Laaditaan oman toiminnan riskiarviointi huomioiden oman toiminnan jatkuvuuden hallinta erityisesti häiriötilanteissa.

11. PÄÄTÖKSEN VOIMASSAOLOAIKA

Päätös palvelutasosta

Palvelutasopäätös on voimassa 1.1.2020 - 31.12.2023. Pelastuslautakunta voi sitä tarvittaessa muuttaa kuntia kuultuaan. Palvelutasopäätöksen toteutumista seurataan jatkuvasti ja sitä arvioidaan vuosittain toimintakertomuksessa.